פינפצעטן יארגאנג
№ 51

"CZENSTOCHOWER CAJTUNG". • פרייז 20 גראשען.

טשענסטאכאווער [illegible]נג

Bibljot. Jagiellońska
Kraków
św. Anny 19

ערשיינט יעדען פרייטאג.
רעדאקציע און אדמיניסטראציע
טשענסט. אלעע 6, — טעלעפאן 391.

CZĘSTOCHOWA, ALEJA 6. TELEFON 391.

Piątek 18 grudnia 1936 | ליכט-צינדען 3.07 | פרייטאג פ׳ ויגש ד״ טבת תרצ״ז

Zarząd Towarz. Dobroczynności dla Żydów zawiadamia, że dnia 20-go grudnia 1936 r. o godz. 17-ej w pierwszym terminie, a o godz. 18-ej w drugim terminie w lokalu Gminy Żydowskiej przy ul. Aleja 10 odbędzie się

Ogólne Roczne Zebranie
członków Twa Dobroczynności dla Żydów w Częstochowie

ZAKŁAD RENTGENOLOGICZNY
Dr. med. BRAMA
Aleja Wolności 10.
Ultrakrótkie i krótkie fale do leczenia
zapalnych chorób wewnętrznych, neuralgii, stawów, chorób kobiecych i innych.

צו דער פערלאבונג פון אונזער שוועסטערן-זוהן און קוזין **יעקב לעשטשיק** מיט פרל. **רחל לעשטשיק** פון טשענסטאכאוו, ווינשען מיר פיעל גליק, זיין פאטער פיעל נחת און פרייד.
מאיר גאדל סולמיערסקי און פאמיליע, ווילון

אונזער פערוואלטונגס-מיטגליד
ה׳ **לייב ראטשילד** צו זיין חתונה מיט פריילין **טאניא לעקער** (איוואליטש)
ווינשען מיר פיעל גליק
פערוואלטונג פון פראפ. פעראיין פון בעקלייד-אינדוסטרי-ארבייטער אפט. אין טשענסטאכאוו.
פאך-קאמיסיע פון פריוואט-פאך.

סעזאן = אויספערקויף
פון וואל און ווירען-שטאף
אויך א גרויסע אויסוואהל רעשטען
צו גאנץ ביליגע פרייזען
י. זשאנשינסקי, אלעע 29

בעקאנטמאכונג
טליתים ווירענע, וואלענע, ספרים, ט״ק, ציצית, קאפלינג, גארטלען, קאלענדארען, העברעאישע ביכער אז״וו צו בעקומען אין פראנט-געוועלב **ב. יאסעלעוויטשא 1.**
בעמערקונג איך קויף אלטע ספרים און צאהל גוטע פרייזען.

"TRIOKONG"
Zakłady Przemysłu Radiowego
Częstochowa, Garibaldiego 28. Tel. 10-99

Polecamy pierwszorzędnej jakości radioodbiorniki

COLUMBUS 937
3 lampy z 4 prostownicą

LECH
2 lampy z 3 prostownicą

wszelkie informacje i demonstracje w firmie
N. Tajchner, Częstochowa Aleja 14 tel. 17-91.

דאנקזאגונג

די גבאים און די מתפללים פון דער חברה „סומך נופלים״ דריקען אויס זייער אינניגסטען דאנק דעם פרעזעס פון „הכנסת אורחים״ ה׳ **מענדיל עפשטיין** ווי אויך דער דעלעגאציע פון צווייטען מנין אין „הכנסת אורחים״ פאר זייער איבערגעגעבענעם אנטייל נעמען אין דער שמחה פון סיום ספר תורה וואס איז פארגעקומען זונטאג ה׳ חנוכה.

די גבאים:
משה קראוטשיק, בעריש טענענבערג, יעקב אהרן וואקסמאן.

אויפפאדערונג

דערמיט פאדער איך אויף דעם ה׳ הירשל גאנצווייך צו ערלעדיגען מיט מיר דעם ענין ביז 5 טאג. אין געגענפאל וועל איך זיין געצווינגען דאס איבערצוגעבען דער פראקוראטור.

יעקב לאסאצקי.

אויפפאדערונג.

איך פאדער אויף צום לעצטען מאל די פרוי **לאשער** ב. יאסעלעוויטשא 4 ארויסצוגעבען אין משך פון 3 טאג א בעשטעטיגונג מיין סאכטער פאר דער גאנצער צייט פון איהר ארבייט.
אין געגענפאל וועל איך ניט זיין פעראנטווארטליך פאר די קאנסעקווענצען.

זיינוויל הירש וואנגטשעווסקי

WORLD-RADIO
świat w domu...

Odbiornik World-Radio
odzwierciedla nam życie kulturalne narodów w różnych stronach świata w kilkunastu językach.

Bezpłatne pokazy najnowszych modeli.

Od aparatu popularnego do luksusowego supera

Sprzedaż na dogodnych warunkach.

WORLD-RADIO
Spółka Komandytowa
ALEJA 24. Telef. 25-75.

פוטערס
אמביליגסטע
אין דער פירמא
MICHAŁ AJDELMAN
Częstochowa Piłsudskiego 7
טעל. 13-05, 1-טער שטאק, פראנט.

Zastępca: H. NORYMBERSKI, Częstochowa, Aleja 38.
Niezrównana książka z przepisami D-ra A. Oetkera pt. „Dobra gospodyni piecze sama" jest do nabycia we wszystkich sklepach kolonialnych, księgarniach i u naszego zastępcy.
Cena obniżona 30 gr.

FARBIARNIA i PRALNIA CHEMICZNA
„KRYSZTAŁ"
ul. Berka Joselewicza 2.
Filja: Warszawska 37.
מיר נעמען אן צו וואשען **קראגענס** מיט לאנג - דויערענדען שפיגעל-גלאנץ ווי אויך **כעמיש** צו רייניגען און צו פארבען אלערארט קליידונג.
ספעציאליטעט: 1) פארבען לעדערנע קורטקעס
2) דעקאטירען (ארויסנעמען פלעקען אהן וואשען).
אכטונג: פלעקען ווערען ארויסגענומען אויפ׳ן ארט

SZKOŁA TAŃCÓW
baletm. Kosteckiego
w lokalu własnym
ul. Waszyngtona № 6.
Uczy modnie, wytwornie, w kompletach, pojedyńczo — zapisy codziennie. Opłaty przystępne.
יערען **שבת** א פראקטישע לעקציע פאר יודישער געזעלשאפט. אנהויב 8 אווענד. ערשטקלאסיגע מוזיק.

דאנקזאגונג.

א הארציגען דאנק דריקען מיר אויס דעם 8 יעהריגען וויאלין קינסטלער **אברהם׳לע מיטעלמאן** ווי אויך דעם ה׳ **האפמאן** פאר זייער אנטיילנעמען אין אונזער חנוכה קאנצערט.

גאר בעזונדער דריקען מיר אויס אונזער הארציגען דאנק דעם רעד. **ש. פראנק** און זיינע חברים ש. בארנשטיין, ח. אורבאך, י. טענענבוים און די געברידער ראזענצווייג א. אנד. פאר זייער אקטיווען אנטיילנעמען אין דער פארשטעלונג, וואס האט אריינגעבראכט א הכנסה פון עטליכע הונדערט גילדען פאר אונזער קאסע.

די פערוואלטונג פון דער **גמילת-חסד-קאסע, אגראדאווע 6.**

Z powodu śmierci b. p.
JóZEFA ROZENBERGA
składają pozostałej **RODZINIE** wyrazy szczerego współczucia

IZYDOROWIE MITZ.

טיעף געבויגען שטעהען מיר ביים פרישען קבר פון אונזער חבר
יעקב אדערבערג
וועלכער איז געפאלען אויפ׳ן שלאכט-פעלד ביי דער פערטיידיגונג פון מאדריד.
אויף דעם וועג דריקען מיר אויס דער **פאמיליע אדערבערג** אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל. אין קאמף פאר די אידעאלען פון א בעפרייטער מענשהייט זאל איהר א טרייסט געפונען.

ד. בארמהערציג, ש. פארבערג, א. זלאטניק, א. פעיגע, ל. סטאביעצקי, י. ווידענבוים, מ. הערשליקאוויטש, ג. גאלדשטיין.

Rutynowany buchalter—bilansista
ze znajomością spraw podatkowych i socjalnych, prowadzi prawidłowe księgi handlowe wszelkich systemów, załatwia korespondencję handlową i urzędową.
Bliższe informacje: Al. Wolności 33, lewa oficyna, parter, tel. 10-21

די סטרא אחרא האט מנצח געווען.

דער שווערער אורטייל אויף דוד פראנקפורטער איז א בעווייז, אז אויך דאס פרייע שווייץ איז ארונטערגעפאלען אונטער דער מורא'דיגער העצע און טעראר פון די נאציס.

דוד פראנקפורטער האט דערהרג'עט נישט דערפאר, ווייל ער האט געהאט צו גוסטלאף'ן א פערזענליכע שנאה, נאר, ווייל יענער איז געווען דער פארשטעהער פון מלכות הרשעה, ווייל דער זעלבער גוסטלאף האט אליין געפיהרט די פערדארבונגס-ארבייט אויסצוראטען די יודישע נאציע, און נישט בלויז אין דייטשלאנד, נאר אפילו אין פרייען שווייץ.

די לעצטע יאהרען זענען פארגעקומען א סך פאליטישע מארדען. אט האט מען, למשל, דערהרג'עט דעם סאוויעטישען אמבאסאדאר וואראווסקי און דער מערדער איז פרייגעווארען; אט איז שווארצבארד פאר דערהרגענען פעטלוראן פריי געווארען. נאר פראנקפורטער האט בעקומען אזא שווערע שטראף, נאר צו איהם, האט זיך דאס שווייצארישע געריכט בעצויגען מיט'ן גאנצען חומר-הדין און איהם געגעבען די הארבסטע שטראף, וואס דאס געזעץ זעהט פאר.

מיר האבען געוואוסט, אז דוד פראנקפורטער וועט נישט אינגאנצען בעפרייט ווערען, ווייל צו גרויס איז דער כח פון די נאציס, וועלכע וואוינען אין שכנות מיט דער שווייץ און צו גרויס איז זייער איינפלוס אויף דער שווייץ גופא. אבער אז דאס געריכט אין כור זאל בלינד פאלגען דעם בעפעהל פון די נאציס און איהם אויסמעסטען די העכסטע שטראף, דערויף האט זיך קיינער נישט גערעכט.

דוד פראנקפורטער איז דער, וועלכער האט מקריב געווען זיין לעבען, זיין יוגענד, זיין קאריערע, כדי צו בעווייזען, אז טיעף אין הארצען פון דער יודישער יוגענד ליגט נאך א פונק פון מענשליכען שטאלץ, וואס וויל נישט שלום מאכען מיט די פייניגונגען און ערנידרונגען, וואס אונזערע שונאים, וועלכע זענען פערוואנדעלט געווארען אין בלוטיגע חיות, ווענדען געגען אונז אן. די ציוויליזירטע וועלט האט פערשטאנען די עמפפינדליכע נשמה פון דעם זוהן פון אייביג געיאגטען און געפלאגטען פאלק, נאר די ריכטער פון כור, וועלכע זענען פערסמט מיט דער היטלער-לופט, האבען זיך ציניש אויסגעלאכט פון די הייליגסטע געפיהלען פון א דוד פראנקפורטער, זיי האבען זיך אויף איין מינוט נישט פערטראכט וועגען דער טראגעדיע פון א פאלק, וואס ווערט געטרעטען מיט די פיס, זיי האבען נישט געוואלט פערשטעהן, וואס ס'האט בעוואויגען א דוד פראנקפורטער צו בעגעהן זיין טהאט.

מיט'ן שווערען אורטייל אויף דוד פראנקפורטער האט דאס יוסטיץ-וועזען אין שווייץ דאקומענטירט, אז זיי געהן אויפ'ן וועג, וועלכען עס האבען אנגעצייכענט די נאציס.

דאס יודענטום אין דער גאנצער וועלט איז מיט דוד פראנקפורטער, וואס ווערט פערשריבען מיט גאלדענע אותיות אין דער געשיכטע פון יודישען פאלק, פון דעם פאלק, וועלכעס האט טויזענדער פון זיינע בעסטע קינדער מקריב געווען אויפ'ן מזבח פון מענשליכער רשעות און געמיינהייט. דערביי אבער טליעט ביי אונז טיעף אין דער נשמה די האפנונג, אז נישט אייביג וועט אונזער לעבען זיין פינסטער, אז ס'וועט אויך קומען א טאג, ווען די פעלקער וועלען זיך ארומקוקען און אנערקענען די עוולות, וואס זיי בעגעהן געגען אונז.

דערווייל אבער איז אונז פינסטער אונזער לעבען, דערווייל האבען מיר ווידער א בעווייז, אז די סטרא-אחרא האט מנצח געווען.

ש.

קאמף מיט אונלעגאלער שחיטה.

קאנטראלערען פון שטאדטישען שעכט-הויז האבען ביי י. יאשעמבינסקי'ן אויף ווארשאווער 58 ענטדעקט פלייש פון אונלעגאלער שחיטה אין קעמערל פון ב. פעדערמאן (בערקא יאסעלעוויטשא 8).

ביי א געוויסען ביאלעק אויף רינעק נארוטאוויטשא 32 איז געפונען געווארען פלייש מיט זיגלען. אויך ביי פור-בערג (סענאטארסקא 23) און ליבערמאן (טארגאווא 15) איז געפונען געווארען פלייש פון געהיימער שחיטה.

וועלכע קאטעגאריעס ארבייטסלאזע קענען גע-ניסען פון דער ווינטער-הילפס-אקציע?

אין שייכות מיט דער ווינטער הילפס-אקציע זענען פונאנדערגעשיקט געווארען צו אלע עקספאזיטארען פון „ארבייטס-פאנד" אינסטרוקציעס, וועלכע רעכענען אויס די בעדינגונגען צו געניסען פון דער ווינטער-הילף. ווי עס ווייזען די דאזיגע אינסטרוקציעס, איז אין דער ביזאיצטיגער פראקטיק איינגעפיהרט געווארען א וויכטיגע אינאוואציע. ביז איצט האט מען אין אלערליי אקציעס פון הילף פאר ארבייטס-לאזע בעריקזיכטיגט בלויז ארבייטס-לאזע, וועלכע זענען פערזיכערט אויפ'ן פאל פון ארבייטסלאזיגקייט, זענען רעגיסטרירט אין ארבייטס-פערמיטלונגס-ביורא און בעזיצען רעגיסטראציע-קארטען. אויפ'ן סמך פון די איצטיגע אינסטרוקציעס קענען געניסען פון ווינטער-הילף אלע נויטבעדערפטיגע, וועלכע האבען פריהער געלעבט פון לוין-ארבייט אין דער אינדוסטריע, האנדעל, מלאכה און אין אינסטיטוציעס פון עפענטליכען געברויך, וועלכע וואוינען נישט מעהר, ווי זייט דריי חדשים אין דער ארטשאפט, וועלכע איז ארומגענומען מיט דער ווינטער-הילפס-אקציע, קריגען נישט קיין שטיצע פון דעם „ארבייטס-פאנד" און האבען נישט קיין שום עקזיסטענץ-מיטלען. די דאזיגע ארבייטסלאזע דארפען זיך רעגיסטרירען אין די בעטרעפענדע ווינטער-הילפס-קאמיטעטען און אין משך פון צעהן טעג זענען די קאמיטעטען פערפליכטעט צו מעלדען דעם ארבייטסלאזען וועגען דער דעציזיע אויף זיין בקשה. די בקשה פון ארבייטסלאזען דארף זיין פערזעהן מיט א בעשטעטיגונג פון דער הויז-אדמיניסטראציע (זשאנדצע אדער בעל-בית) אדער פון דער בעטרעפענדער מאכט וועגען דעם וואוין-ארט, פאמיליען-צושטאנד און דער מאטעריעלער לאגע פון דעם פעטענט.

די דאזיגע אינאוואציע האט א גרויסע בעדייטונג פאר די יודישע ארבייטס-לאזע. די יודישע ארבייטסלאזע זענען בעשעפטיגט ס'רוב אין קליינע ארבייטס-ווארשטאטען, וועלכע זענען נישט געזעצליך פערפליכטעט צו פערזיכערן זייערע ארבייטסלאזע און אנגעשטעלטע אויפ'ן פאל פון ארבייטסלאזיגקייט. אין פאל פון ארבייטסלאזיגקייט געניסען זיי נישט פון קיין שום מאטעריעלער הילף, ווייל זיי ווערען אפילו אויסגעמיטען ביי אלע ספעציעלע אקציעס פאר ארבייטסלאזע. כדי צו געניסען פון דער היי-יעהריגער ווינטער הילפס-אקציע גענוגט זיך צו רעגיסטרירען אין די בעטרעפענדע ווינטער-הילפס קאמיטעטען און דערביי דארף מען זיך בלויז אויסווייזען מיט א בעשטעטיגונג פון דעם פריהערדיגען ארבייטס-געבער, אז מען האט געארבייט און די ארבייט פערלוירען נישט צוליב אייגענער שולד. די פראגע פון פערזיכערונג אויפ'ן פאל פון ארבייטסלאזיגקייט שפילט דערביי נישט קיין שום ראל. דער ארבייטס-געבער, ביי וועלכען דער בעטרעפענדער ארבייטסלאזער האט צולעצט געארבייט, איז מחויב ארויסצוגעבען זיין געוועזענעם ארבייטער אדער אנגעשטעלטען א בעשטעטיגונג. ס'איז אויסערסט וויכטיג, אז די בע'עוולה'טע ביז איצט יודישע ארבייטסלאזע זאלען אויסנוצען דו דאזיגע פערלייכטערונגען און זיך רעגיסטרירען אין די ענטשפרעכענדיגע ווינטער-הילפס-קאמיטעטען און זיך פערזיכערן אזוי ארום די מעגליכקייט צו געניסען פון דער ווינטער-הילף. די יודישע פילאנטראפישע אינסטיטוציעס דארפען אלע ארבייטסלאזע פון דער אויבינגער קאטעגאריע, וואס ווענדען זיך צו זיי וועגען שטיצע, אבשיקען אין די ווינטער-הילפס-קאמיטעטען זיי זאלען זיך דארט רעגיסטרירען, ווייל אנדערש קאן נישט זיין קיין רייד וועגען קריגען פאר זיי שטיצע פון דער ווינטער-הילפס-אקציע.

פערזענליכעס.

פרל. פאלא זילבערבערג, אבסאלווענטין פון היגען יודישען געזעלשאפטליכען גימנאזיום האט געענדיגט די סטאמאטאלאגישע אקאדעמיע אין ווארשא און בעקומען דעם טיטול ארצט-סטאמאטאלאג.

די פאסט-אמטען קומענדען זונטאג.

קומענדען זונטאג, דעם 20-טען ד.ח. וועלען אלע אבטיילונגען פון די פאסט-אמטען זיין טעטיג פון 4 ביז 6 נאכמיטאג.

פון בית"ר.

פויריגען דינסטאג, צום ערשטען חנוכה-ליכטעל איז דורכ'ן היגען קן בית"ר איינגעארדענט געווארען א פייערליכע חנוכה אקאדעמיע. די אקאדעמיע ווערט געעפענט דורכ'ן מפקד-הקן מ. זעלצער. דאן צינדט חנוכה-ליכט אח שימשעוויץ.

זעהר א שעהנעם רעפעראט וועגען חנוכה האלט דער יונגער ביתרי א. בירנצווייג. עס רעדען און דעקלאמירען די ביתריות: ווינריב, כ"ץ און ראזענבלום. די יונגע ביתריה אמסטערדאם זינגט ביתרישע און פאלקס-לידער, געווידמעט חנוכה.

דאן נעמט דאס ווארט · דער מפקד זעלצער און רעדט וועגען דעם „נס חנוכה און די יודישע יוגענד". עס ווערט פראקלאמירט אין קן במשך פון די אכט טעג חנוכה א פראפאגאנדע-וואך פאר דער ביבליאטעק ביים היגען קן. עס ווערם געמאכט דער פלאן ווי אזוי אדורכצופיהרען די שבועת הספריה.

שבת-צו-נאכטס איז פארגעקומען א נשף-חנוכה, איינגעארדענט דורך דער שכבת הסוללים ביים היגען קן, צוזאמען מיט א חנוכת הדגמנים פון די צוויי פלוגות „תקוה" און „גדמון". עס האבען גערעדט די ראשי-פלוגות און דער מפקד. ביי זעהר א געהויבענע שטימונג ווערען די דגלונים (פראפארציקעס) איבערגעגעבען די פלוגות. די פערזאמעלטע ביתרים-ות זינגען „התקוה" און דער נשף פערציהט זיך ביז שפעט אין דער נאכט. זונטאג איז פארגעקומען א נשף ביי די יונגסטע ביתרים-ות (נשרים). עס האבען גערעדט וועגען חנוכה די ביתרים בירנצווייג, איזראעלאוויץ, דער מפקד הנשרים י. קאזלאווסקי א.א.

במשך פון דער פערגאנגענער וואך איז צוגעקומען פאר דער ביבליאטעק איבער 60 נייע ביכער.

דער נייער רייזע-פלאן.

פון 15-טען ד. ח. פערפליכטעט א נייער רייזע-פלאן, וואס האט געבראכט פאר טשענסטאכאוו פאלגענדע ענדערונגען. צוערשט איז צוריק איינגעפיהרט געווארען דער טארפעדא-צוג, וועלכער וועט פון ווארשא אדורכגעהן טשענסטאכאוו 7.57 פריה און צוריקוועגס קיין ווארשא — 9.40 אין אווענט.

אויסערדעם קומט נאך אין צוג פון ווארשא 6.33 א זייגער פריה.

יודען רעדען זיך אראב פון הארצען...

בילדלעך און איינדרוקען

בשבתנו על סיר הבשר...

עס זענען אוועק יענע צייטען—האט זיך בעקלאגט א דעלעגאט פון א קליין שטעדטיל—ווען מיר האבען א דאנק דער שחיטה מיט'ן כשר'ן פלייש אויסגעהאלטען די גאנצע קהלה, געצאהלט פענסיע די רבנים, שוחטים, שמשים און נאך געפראכטען דעם דאך פון דער מקוה. היינט אבער, אז מען בעגרעניצט די יודישע שחיטה, טא פון וואנען וועלען מיר האבען אויסצוהאלטען די אלע כלי-קודש, ווארום קומען צו געהן צו די קליין שטעדטלדיגע יודען נאך עסאט, איז דאך נישט ש"ך. ערשטענס, זענען אונזערע יודעלעך דערצו נישט געוואוינט. העריסטו-טענה'ן זיי—בעריל איז דאזאר און איך וועל איהם צאהלען „עסאט"... והשנית. זעגען דאך די קליין שטעדטלדיגע יודען „לעבעדיגע-מתים", וועלכע האבען נישט דעם טאג איבערצוהאלטען. נו, געה און פאדער ביי זיי אבצאהלונגען פאר דער קהלה, איז דעריבער אונזער לאגע ביטער סיידען—פערענדיגט דער רעדנער—אז מיר זאלען זיך פעראייניגען מיט דער טשענסטאכאווער קהלה און זיי זאלען זארגען פאר אונזערע הצטרכות'ן.

די דעלעגאטען פון די גרעסערע שטעדט דריקען אויס זייער מורא, אז ס'וועט פשוט אויספעהלען א שטיקעל כשר פלייש.

אך, אך,—הערען זיך זיפצען, און מען האט געהאט דעם איינדרוק, אז די יודען אין פוילען זענען אין דער זעלבער לאגע, ווי די יודען אמאל אין דער מדבר, ווען זיי זענען ארויס פון מצרים און האבען זיך בעקלאגט, אז זיי האבען נישט קיין פלייש צו עסען, דערמאנענדיג דערביי די אלטע גוטע צייטען אין מצריים, ווען זיי זענען געזעסען ביי די טעפ מיט פלייש: בשבתנו על סיר הבשר...

שב ואל תעשה...

עס רעדט דער קאמיסאר פון דער סאסנאוועצער קהלה, ה' טענצער, קודם כל שטעלט ער זיך פאר, ווער ער איז און וואס ער איז. א נאמינירטער פרעזעס בין איך און פונדעסטוועגען האלט איך—שרייט ער אויס מיט פאטאס—דארף מען דערהאלטען און קעמפען פאר דער אויטאנאמיע פון די קהלות.

ער איז זיכער, אז די שחיטה-גזירה וועט און מוז איינגעבראכען ווערען, דעריבער דארף מען זיך נישט אזוי שטארק נעמען צום הארצען די גאנצע גזירה. דערביי אבער דוגערט ה' טענצער, וועלכער אפעריט מיט מאמרי חז"ל, דארף מען אויסרייסען (ס'לשון פון ניעשאווער רבי'ן ביי „יאשע קאלב") די יצנע, וועלכע פערוואנדלען די קהלות אין פארטיי-קעמערלעך מאכענדיג אזוי ארום א תל פון די העכסטע יודישע ארגאנען. ער פאלט אויך שטארק אן אויף די „קארידאר-קריכער", וועלכע דארפען דערווייטערט ווערען מחוץ למחנה ווייל אט די דאזיגע קריכער צום דריטען צד זענען שולדיג אין אלע אונזערע צרות, (בעת ה' טענצער האט גערעדט וועגען דעם ענין זענען צוויי אנוועזענדע דאזארעס פון ק"ק טשענסטאכאוו אביסעל בלאס געווארען...). וועגען די שחיטה דארף מען קיין בעשלוסען, לויט זיין מיינונג, נישט אננעמען, מען דארף נאר זיך בעמיהען, אז די יודען, וועלכע ווילען נישט צאהלען קיין עטאט, זאל מען דערצו נויטען. זאלען די גבירים נישט וועלען בלויז זאגען א דעה, נאר אויך צאהלען די מאה.

די שחיטה גזירה איז ער זיכער מוז בטל ווערען, איז דעריבער זיין עצה: שב ואל תעשה.

וואו זענען די חזירים?

דער ה' פאגעל גיט אב א בעריכט פון דער טשענסטאכאווער קהלה, אפעלירט מיט ציפערען, וויפיעל בהמות עס זענען געשאכטען געווארען אויף כשר, וויפיעל קילא דאס פלייש האט בעטראפען און אויך וויפיעל הכנסה די טשענסטאכאווער קהלה האט געהאט פון דער כשר'ער שחיטה.

דערביי מאכט ה' פאגעל אויפמערקזאם, אז דער היגער מאגיסטראט, בעת ער האט אויפגעגעבען דער וואיעוואודסטווא דעם סכום פון דעם געשאכטענעם פלייש אין יאהר 1935, האט נאר אויפגעגעבען די צאהל פון בהמות, דאגעגען „פערגעסען" צוצוגעבען די צאהל פון די געשאכטענע חזירים, וואס בעטרעפען איבער 21 טויזענד שטיק און 47 פערד. פרעגט דעריבער ה' פאגעל: וואו זענען די חזירים?

לעולם וואלטען מיר געקאנט אנווייזען, וואו די חזירים געפינען זיך, אזוי אז מען וואלט זיי אינגאנצען נישט געדארפט זוכען. נאר ה' פאגעל ווייסט הפנים נישט, וואו זיי צו געפינען האט ער דעריבער געפרעגט בתמימות: וואו זענען די חזירים?...

א מכה-מדינה.

עס רעדט דער דעלעגאט פון דער ראדאמער קהלה, ביי איהם—זאגט ער—אין ראדאם איז גאר אנ'אומגליק. זיי האבען אפיציעלע שוחטים גאנצע 9 שטיק און אויסערדעם א מנין ווינקעל-שוחטים, און אז מען וועט איצט פערקלענערען די שחיטה, טא וועט דאך פאר יעדען שוחט בלייבען נישט מעהר, ווי א לונג און לעבער. דאס וואס אין ראדאם קומט יפאר, קומט נישט פאר אין קיין שום שטאדט.

קאנען מיר דעם ראדאמער דעלעגאט בערוהיגען און איהם טרייסטען, אז אין דער הינזיכט איז ראדאם נישט קיין אויסנאהם. אמת, דארט איז די פראגע פון די ווינקעל שוחטים מעהר אנגעוועהטאגט, נו, דערפאר הייסט עס דאך „רע-דם", אבער אויך מיר זענען נישט הינטערשטעליג אין דער הינזיכט, אויך מיר האבען גענוג ווינקעל-שוחטים און נישט בלויז אונזער שטאדט, נאר אין אלע שטעדט אין פוילען וויבעלט און שוויבעלט פון די ווינקעל-שוחטים. עס איז ליידער א מכת-מדינה...

ער רעדט „גורנאלאטניע"...

ס'זאל אונז נישט זיין קיין גנאי, ווען מיר וועלען דערצעהלען, אז אונזערס א דאזאר, וועלכער וויל בשום אופן נישט אוועק פון קהלה-לעבען, כאטש די וועהלער-מאסע האט איהם בעת די לעצטע וואהלען העפליך געלאזט·זיצען אין דערהיים און אין דער נייער פערוואלטונג האט ער זיך ארייגבעקומען מיט קונצען. אט דער דאזאר האט אויך גענומען א ווארט און אנשטאט צו געבען עצות, האט ער אנגעהויבען צו רעדען „גורנאלאטנע" ווערטער ווי, למשל, סאלידאריזאציע, רעליגיעזע רעליגיאזען, קאפסאנא א. א. וו. יענער וויל בעווייזען, אז ער איז שוין נישט מעהר קיין פערקנייטשטער חסיד, ער איז געווארען א „יעגטילינענט", נו, רעדט ער „גורנאלאטניע"...

מילא דער עולם האט טאקי נישט פערשטאנען די דאזיגע נייערפונדענע אויסדריקען אבער די „יוו"א" דארף זיך יעדענפאלס פעראינטערעסירען מיט די דאזיגע „זאגראניטשנע" ווערטער...

אראבגערעדט זיך פון הארצען.

באלד אין דער ערעפנונגס · רעדע האט פרעזעס ראזענבערג בעמערקט, אז ווען אפילו די היינטיגע קאנפערענץ זאל גארנישט פרענגען קיין פאזיטיוועס, איז זי אויך נוצליך, וואס מען וועט זיך כאטש קאנען אראבערעדען פון הארצען. און אזוי איז עס טאקי געווען, אמת, מען האט אנגענומען א רעזאלוציע און ס'איז אויך אויסגעוועהלט געווארען א קאמיטעט. וואס דארף האבען צווישען זיך אנ'ענגען קאנטאקט, כדי צו האנדלען אין אלע פראגען געמיינזאם; די הויפט-זאך אבער, מען האט זיך אראבגערעדט גאנץ געשמאק פון הארצען. אין די אלע רעדעס פון די דעלעגאטען, אנהויבענדיג פון ערשטען ביז'ן לעצטען, האט זיך דערהערט דער מעכטיגער געשריי צוליעב די עולות, וואס ווערען אבגעטהון דעם יודישען כלל אין פוילען. עס האבען זיך געהערט קרעכצען און עס האבען זיך אויך געהערט פראטעסטען, און דער עיקר, אז נישט קוקענדיג אויף אלע גזירות, וואס שיטען זיך אויף אונז, איז קיין איינער פון די דעלעגאטען נישט געווען פערצווייפעלט, נאר מיט דעם אלטען יודישען בטחון האט יעדער געמונטערט און געוועקט צו שטעהן אויף דער וואך פון יודישען צבור. דאס איז יעדענפאלס דאס פאזיטיווסטע פון דער גאנצער קאנפערענץ.

מיר ווילען נישט מאכען דער היגער קהלה-לייטונג קיין קאמפלימענטען פאר דער איניציאטיוו, דעם אמת מוז מען אבער זאגען, אז דער אויפטהו פון צונויפרופען די קאנפערענץ איז געווען א גוטער. מען איז זיך צונויפגעפאהרען, מען האט זיך בעקענט, און דער עיקר—מען האט זיך אראבגערעדט פון הארצען...

סמאל.

די הברה-פראגע אין ארץ-ישראל

אין דער ארץ-ישראל'דיגער טעגליכער צייטונג „הבקר" נומ. 287 געפינען מיר אנ'אינטערעסאנטען ארטיקעל פון א. הלוי, וואס בעהאנדעלט די פראגע וועגען דער בענוצונג מיט דער העברעאישער שפראך אין ארץ ישראל, וואס האט זיך פראפארציאנעל בעדייטענד פערקלענערט. דער מחבר ווייזט אויף, אז דאס דערקלערט זיך מיט די שוועריגקייטען וואס ענטשטעהען ביים ערלערנען די העברעאישע שפראך צוליב איהר ספרדישער הברה, וואס איז איינגעפיהרט געווארען אין א"י.

מיר ברענגען דעם ארטיקעל מיט אייניגע קיצורים.

ד"ר יהודה קויפמאן האט לערך מיט א חודש צוריק רעפערירט אויף א זיצונג פון דער לאומי וועגען דער שרעקליכער ירידה פון עברית-רעדען. ער האט דערצעהלט, אז נישט קוקענדיג אויף דעם וואס ס'האט זיך פערגרעסערט די צאהל פון די שילער, וואס זייער הויפט-שפראך (אבער נישט די איינציגע) בלייבט עברית, פערקלענערט זיך דאך דער פראצענט פון ישוב, וואס בענוצט זיך מיט עברית. עס רעדען יודיש און אנדערע שפראכען נישט נאר די נייע עולים, גאר אויך די ארטיגע תושבים. אויך דער צווייטער דור, וואס ווערט געבוירען אין שטאדט און אין קאלאניע און האט פערענדיגט העברעאישע שולען, פערלאזט זי און קעהרט זיך אום צו דער שפראך וואס הערשט אין שטוב — צו יודיש.

דער ועד לאומי האט, אויסהערענדיג דעם רעפעראט פון ד"ר קויפמאן, בעשלאסען צו פאדערען אויף דער נאנטסטער זיצונג פון דער עקזעקוטיווע פון דער יודישער אגענץ צו פערגרעסערען איהר סובסידיע פאר דעם שול-וועזען אויף 5000 פונט, כאטש באמת האבען זיך נישט געהערט קלאגעס, אז ס'זאל נישט זיין קיין ארט אויף די שוין עקזיסטירענדע עברית-קורסען און מען גיט אויך איבער, אז א סך עברית-לעהרער געהען ארום אהן ארבייט. ס'קען פערשטעהט זיך נישט שאדען ברענגען, אז ס'זאלען צוקומען עברית קלאסען, אבער דער חסרון ליגט נישט אין דעם און נישט אין די עברית-לעהרער.

א סך סיבות זענען פערהאן, וואס שטערען דער איינבירגערונג פון עברית און אויף איינער פון זיי וויל איך זיך דא אבשטעלען. לויט מיין מיינונג און לויט דער מיינונג פון א סך פערזאנען, מיט וועלכע איך האב דעריבער גערעדט, איז דאס די ספרדישע הברה, וואס שטערט די לעהרער אויסצולערנען זייערע תלמידים די העברעאישע שפראך.

דער פועל-יוצא דערפון איז, אז ס'פערגרעסערט זיך די צאהל פון צוהערער, וואס פערלאזען די קורסען, נישט דערלערנענדיג די שפראך.

אויך אין די שולען פערשאפט די ספרדישע הברה שוועריגקייטען און פערשווערט די שילער זיך צו דערלערנען דאס רעדען און פערקאמפליצירט דאס שרייבען. שול-לעהרער קענען דערצעהלען וועגען אזעלכע פאקטען אויך בנוגע שילער פון די העכערע קלאסען.

אויך אונזערע ספרדישע ברידער פערשאפט די ספרדישע הברה שוועריגקייטען — האט מיר דערצעהלט א ספרדישער חשוב'ער שרייבער און א סך פון זייערע מלמדים מאכען מיאוס'ע פעהלערען אין נקוד. מען שטעלט א קמץ אנשטאט א חולם און אמאל אנשטאט א פתח א. א. וו. און זיי וואלטען זיין זעהר צופרידען, אז אנ'אויטאריטאטיווער מוסד וואלט בעשטימען פאר יעדען סימן פון ניקוד א בעזונדערען אויסדרוק און פאר יעדען אויסדרוק א בעזונדערען סימן אין נקוד.

די לעהרער אין די שולען און אין די קלאסען פאר דערוואקסענע זעצען פאר צו פערשפרייטען די ספרדישע הברה (כאטש אליין היטען זיי זי נישט אזוי שטארק אב אין זייער רעדען), זיי צוטומלען די מוחות פון זייערע תלמידים און קוועלען זיי מיט'ן לערנען נישט ריכטיגע אויסדרוקען און כללים. דער תלמיד אין שול איז געצווינגען צו ליידען און שרייבען פעהלערען. די דערוואקסענע אבער פערלאזען די קורסען און רעדען ווייטער אין דער שפראך, וואס זיי האבען מיטגעבראכט פון זייער גלות-היימאט און צוזאמען מיט דער פערגרעסערונג פון דער עליה געהט און פערקלענערט זיך אין ישוב דער פראצענט פון די וואס רעדען עברית.

אונטער דער השפעה פון שאפער פון עברית-רעדען אליעזר בן יהודה האבען מיר אנגענומען צו רעדען אין דער ספרד'ישער הברה. עס זענען געווען אזוינע, וואס האבען מסכים געווען מיט דער דעה פון בן יהודה, אז די אשכנזישע הברה איז פסול, ווייל זי האט דעם ריח פון גלות און פון רעליגיע... אנדערע ווידער האבען נאאיוו געגלויבט, אז אין דער ספר'דישער הברה האבען נאך גערעדט אברהם אבינו און יוסף הצדיק, אדער אפשר עבר דער זוהן פון שם, און די „חכמים" צווישען אונז האבען ערקלערט די נויטווענדיגקייט אנצונעמען די ספרדי'שע הברה מיט'ן פאליטישען מאטיוו. מיר דארפען זיך דאך פעראייניגען מיט אונזערע ספרדי'שע ברידער און זיי וועלען דאך נישט נאכלאזען זייער עולה—לאמיר נאכגעבען און זיין איין פאלק. אבער די גרויסע עמיגראציע פון אונזערע ברידער, וואס בענוצען די אשכנז'ישע הברה צוזאמען מיט די תמנים, וואס האבען א עהנליכע הברה, האבען פערוואנדעלט דעם ספרדי'שען ישוב אין א"י אין א מיעוט, וואס ווערט בעאיינפלוסט פון אשכנזי'שען רוב. די ספרדישע הברה ווערט פערגעסען אויך פון אונזערע ספרד'ישע ברידער. די כללים פון דקדוק ווערען פערגעסען דורך דעם לעבעדיגען רעדען, זיי שטערען אבער דער ענטוויקלונג און פערשפרייטונג פון דער שפראך. די ספרד'ישע הברה מאכט שטום א סך מענשען אין געזעלשאפטליכען לעבען און פערזאמלונגען. זי שטערט אויך צו בעקומען א"י'דיגע בירגערשאפט, ווייל לויט'ן געזעץ דארף מען קענען לערנען עברית אין דער אנגענומענער אויסשפראך. מיר דארפען דעריבער א טראכט טהון ווי צו פערלייכטערן דאס דערלערנען די שפראך און זי מאכען בעליבט.

ווי טהוען מיר דאס איצט אין אונזערע קורסען אין שולען? געדארפט האט זיין אזוי, אז א קינד, אדער א דערוואקסענער, וואס איז געקומען פון אייראפא, אמעריקא אדער תימן קומט לערנען, ווייזט מען איהם „קמץ" און מ'זאגט איהם, אז זיין אויסדרוק איז „אָ", מען ווייזט איהם „פתח" און מען זאגט, אז זיין אויסדרוק איז—„אַ" אאוו. איין בוכשטאב—איין קול. איין קול—איין בוכשטאב און ער וואלט אויסגעלערנט און געוואוסט. אנשטאט דעם גיבען מיר איהם א גאנצע רייהע פון אותיות צו צוויי פאר יעדען קול און א גאנצע תורה, וואס מען רופט דאס „חוקי הנקוד": צוויי צייכענס קמץ און פתח— פאר „אַ", קמץ און חולם פאר „אָ" דער קמץ לייענט זיך „אָ" און אויך „אַ" א. א. וו. ווען צו לייענען אזוי און ווען אנדערש איז שוין נויטיג צו וויסען גאנצע כללים פון דקדוק און דער מענש, וואס האט אנדערע דאגות און ווערט צוטומעלט און נאך א פרוב פון אייניגע וואכען איז ער זיך מיאש, פערלאזט די קורסען און רעדט ווייטער אויף אנ'אנדערער שפראך.

אז מיר וואלטען זיך אומקעהרען צו דער אשכנז'ישער אויסשפראך, וואס איז אנגענומען ביי אונזערע ברידער אין אייראפא, אמעריקא און תימן, וואלט דאס א סך פערלייכטערט דאס דערלערנען פון דער שפראך און וואלט פערשטארקט דעם עברית-רעדען אין ארץ-ישראל.

אין יונגנס טאג

פון א. מ. שמול

(דערצעהלונג)

דער טאג איז געווען א בלינדער און א פערוויינטער. דער נידריגער, נעבעלדיגער הימעל איז געווען פערווארפען מיט גרויע אומעטיגע, געדיכטע וואלקענס און פון בעגינען אן, האט איבער'ן שטעדטיל עקשנות'דיג געשמיסען א דין שפיציג רעגענדל, פוסט, הפקר ווי א פערלאזענער יתום, איז דאס שטעדטעל אין יענעם טאג געלעגען און ווי אבלים, זענען די טונקעלע נידריגע הייזלעך געשטאנען, האבען זיך געטוליעט איינס צום אנדערען, און אין א בין-השמשות'דיגער טונקעלקייט, איז ווי א וויסטע אלמנה צווייפעגעפארגעט מיט איהרע יתומים, געלעגען דער רונדיגער מארק מיט די פיער קליינע געסלעך, וועלכע האבען ארויסגעפיהרט אויפ'ן שליאך צום בית עולם, צום וואלד, צו די לאנקעס. האט א מוטער א ציטערדיג קינד געהאט, האט זי אין יענעם טאג א טריבען בליק דורך דער פערטרעהרטער שויב געווארפען און צום קינד געזאגט:

— זוהנעשי, געה נישט היינט, היינט געה נישט אין חדר אריין, קענסט דיך נאך חלילה צורעכט מאכען.

ביי זיך אין די צימערען, זענען ביי די רויטע צעגליהטע פיעציקעס די מענשען געזעסען, האבען זיך דערצעהלט מעשיות פון די פערצייטישע שווערע ווינטערס, האבען פרוים אויפגעהויבען די אויגען און געלויבט גאט, פאר דעם חסד וואס ער טהוט, מיט'ן זינדיגען מענש — אז אלץ ווערט געפיהרט לויט'ן קלייד נאך... — פערצייטישע מענשען האבען געקענט אויסהאלטען גרויסע פרעסט אויך, זענען געווען געזונד, נישט ווי די היינטיגע שמענדים מ'שטיינסגעזאגט.

און אין אנבליק פונ'ם דרויסענדיגען הערבסט-וועטער, האבען זיי גרויסע הנאה געהאט פון דער ווארימקייט, זקנים, האבען מיט בענקשאפט זיך דערמאנט, אין יענע אלטע גוטע צייטען, ווען פאר א „פינפעדל" האט מען זיך געקענט דאס הארץ דערקאפען מיט א קווארטעל אקעוויט און א לעקעדל, אדער א קעזעל אויף „איבערבייס", מיט ארויבגעלאזטע קעפ און האלב פערמאכטע אויגען, האבען זיי געקרעכצט אין די קנויל'יגע בערד אריין:

— איי, איי, אמאל זענען דאס געווען צייטען, וואו נעמט מען צוריק יענע יאהרען? דאמאלס ביים „פאניע"...

בלויז רייזעל די אויפטהוערין האט זיך אין יענעם טאג אין מארק בעוויזען, איהר רוקען איז ביי איהר פלייצים רונדיגער און העכער געווארען, ווי ארויפגעוויירען פערשטעלענדיג איהר דעם צעאקערטען קארק, אויסגעסטרעקט איהר שבת'דיגען ווינטער טראכט, א שווערע שובע, מיט א געלע היוב וואס איז געווען בעפוצט מיט קאליירטע בענדער און אויסטערלישע פיגורען, ווי ארום א קארוזעלע, האט זי זיך געלאזט צו די רייכע פון שטעדטיל „צוגוייממאכען" פאר די ארימע אויף ברענעכץ.

ראובן דער האלץ-סוחר, איז אין יענעם טאג, ווי שטענדיג אין דער זעלבער צייט, אין וואלד ארויסגעפאהרען און אויך דאס מאל ווי אלע מאל, איז טוביה בעל עגלה מיט זיין הויכען וואגען און קאשטאן-פערד, פון בעגינען אן, הינטער ראובנ'ס פענסטער געשטאנען. דעם קאפ מיט דער צעפלאשעטער גזשיווע אויף לינקס געבויגען, בכדי דאס פנים פון שטעכעדיגען רעגען צו שיצען, האט ער פון צייט צו צייט, גוט-ברודעריש, חבריש צום פערדעל געפיפען און טיילמאל געסמאטשקעט מיט די דיקליכע רויטע ליפען, ווי צו א בן זקונים'ל אויף דער עלטער „אויסגעבעטען". פלוצים האט זיך זיין געזיכט געענדערט און אויף זיין פול פנים האט זיך צעלייגט א גרימאסע פון אומגעדולדקייט. ער האט גענומען ליארמען און זיך צארניג צעהירזשעט, מיט זיין הייזעריג פערזאפען קול:

— הע ראובן! נאך נישט צייט? איהר קענט זיך דאך עפיס היינט גארנישט אויסדאכען צו אלדי כאליערעס, וואס איז וואס, ברייינע לאזט אייך גאר נישט ארויס פון בעט?

הי הי הי — האט ער זיך צעלאכט, גשמיות'דיג, מיט א גראב הייזעריג קול ווי עטליכע קולות מיט אמאל וואלטען פון איהם ארויסגעלאכט.

ווען ראובן איז ארויס פון דער שטוב, האט איהם זיין ווייב ברייינע נאכגעשיקט עטליכע ברכות וועלכע זענען איהר בעקאנט געווען פון טייטש-חומש:

— דיין ארויסגעהען זאל זיין מיט פרידען און דיין אריינקומען זאל זיין מיט פרידען, גאט זאל דיר אקעגנשיקען גוטע מלאכים דיך צו היטען פון אלדאס בייזע, אמן.

טוביה האט איילענדיג אבגעבינדען די לייצען און ענערגיש א ציה געטהון. מיט די הינטערשטע צוויי פיס, האט זיך דאס שפרייל האסטיג א גליטש געטהון אויפן נאסען ברוק און עטליכע פונקען האבען זיך א שיט געטהון און דער וואגען האט פון ארט גערירט. ברייינע איז נאך געשטאנען ביים פענ-

וואס געהערט, וואס געזעהן.

אנשטאט חנוכה-געלד—„שוויענטי מיקאלאי"...

אמאל, ווען ס'איז געקומען חנוכה, האבען די קינדער זיך שטארק דערפרעהט, וויסענדיג, אז זיי וועלען בעקומען חנוכה-געלד, זיי וועלען אויך פערזיכען פון די גריוון, לאטקעס און אנדערע גוטע זאכען. וואס מען בעקומט לכבוד חנוכה, דאן איז דאס אנצינדען חנוכה ליכטלעך אן און פאר זיך געווען אנ'ענין, פאר וועלכען די קינדער האבען געהאט גרויס הנאה.

היינטיגע צייטען שטעלט זיך די זאך פאר אביסעל אנדערש. דאס הייסט נישט, אז די יודישע קינדער געניסען נישט פון די חנוכה-טעג. אדרבה, היינט בעקומען זיי אפשר מעהר ווי אמאל, נאר דער נוסח איז אנ'אנדערער.

אט איז געווען חנוכה און א סך מוטערס האבען געקויפט פאר זייערע קינדער מתנות, נאר אנשטאט צו זאגען, אז דאס זענען חנוכה מתנות האבען זיי געזאגט, אז דאס זענען מתנות לכבוד דעם „שוויענטי מיקאלאי".

ס'איז דאך נישט שייך צו זאגען, אז מען זאל מיט דעם קינד רעדען וועגען יודישע ימים טובים, ווארום וואס ווייסט דען דאס קינד, מיט וועלכען מען רעדט נישט קיין יודיש און מען לערנט נישט מיט איהם אויף יודיש, דערצעהלען א מעשה וועגען די חשמונאים, מכבי'ער אד"גל דאס קינד וועט דאס גאר נישט פערשטעהן, דאגעגען, וועגען „שוויענטי מיקאלאי" וועט ער זיכער פערשטעהן צוליב דער סביבה, אין וועלכע ער לעבט. האבען טאקי א סך מאמעס זייערע קינדער געטיילט מתנות און אנשטאט דאס זאל הייסען חנוכה געלד, האט מען עס אנגערופען מתנות לכבוד שוויענטי מיקאלאי...

א פרייד איז אויפגעגאנגען

די שולע פון פרל. ווינשטאק האט לכבוד חנוכה איינגעארדענט אנ'עפענטליכען חנוכה-פארשטעלונג פון די שילער, וואס איז אין איהר רוב געווען געווידמעט דער בעדייטונג פון חנוכה.

ווען מען זאל זיין אויפריכטיג, וואלט מען געדארפט אויך די דאזיגע אויפפיהרונג אביסעל קריטיקירען, נישט אזוי ווייט די אויספיהרונג, וואס איז געווען ווי פאר קינדער ערשטקלאסיג, נאר פאר דער רעזשי, וועלכע האט למשל אריינגעפיהרט א טאן, וואס האט שאקירט. אזוי, למשל, האט מען אין דער סצענע, וואו ס'קומט אנ'איבערברוך אין דעם יונגען יודישען סטודענט, ווען ס'זענען פרעמד די אייגענארטיגע יודישע אייגענשאפטען. און ער בעשליסט אלס אנדענקען פון גרויסען הערבאישען קאמף, וועלכען יודען האבען אמאל געפיהרט מיט זייערע שונאים, צו צינדען חנוכה-ליכט, לויפט ער און ברענגט אריין א יודען מיט א גרויסען טלית-קטן, אין א יודיש היטעל אויפ'ן קאפ, אזוי ווי נאר יודען מיט יודישע היטלעך אויפ'ן קאפ און מיט'ן ארויסהענגענדען טלית קטן צינדען נאר חנוכה-ליכט און אלע אנדערע יודען ביי וועלכע די טלית קטנ'ס הענגען נישט ארויס, צינדען אינגאנצען נישט קיין חנוכה ליכט. דאן האט מען אויך געזינגען א יודיש לידעל: „אָה איהר קליינע ליכטעלעך" פון מאריס ראזענפעלד, נאר דאס לידעל האט געמוזט זינגען דוקא די דינסט, וואס איז משמע, אז אויב זינגען א יודיש לידעל, מוז עס טהון א דינסט, ווארום ווער דען זינגט יודיש?... יעדענפאלס מוז מען אנערקענען, אז די דאזיגע פארשטעלונג איז געווען א פרעכטיגע.

איך בין אויך געווען אויף דער קינדער-פערוויילונג פון דער אויבענדערמאנטער שולע און ס'האט נישט לאנג געדויערט בין איך אריינגעצויגען געווארען אין דער שמחה. כ'האב מיט-אמאל פערגעסען וועגען די אלע צרות, גזירות, רדיפות און אלע מיני פרעניות, וואס שיטען זיך אויף אונז. מיר האט זיך געוואלט אריינווארפען אין דעם קינדער-קאראהאד און מיטטאנצען, זיך פרעהען, אויף א מינוט פערגעסען.

עס איז מיר געווען זעהר גוט, איך האב די קינדער מקנא געווען דערפאר, וואס פאר זיי זענען נאך פרעמד אונזערע דאגות און קלאפאטען.

עס איז געווען א הארציגער קינדער יום-טוב. אין הארצען איז אויפגעגאנגען א פרייד.

א הארבע שאלה...

בעת מען האט געזאמעלט געלד אויף צו בויען א שטאדטיש טעאטער, האט די יודישע בעפעלקערונג גענומען אנ'אקטיווען אנטייל, דאס הייסט יודען האבען געגעבען דערויף א סך געלד. פון דעם גרויסען פלאן האט זיך אויסגעלאזט א קליין... טעאטערל, אבער אזעלכעס איז דאך פערהאנען. טא פארוואס, טארען דארט אין דעם דאזיגען טעאטערל נישט אויפגעפיהרט ווערען קיין יודישע פארשטעלונגען.

דאס דאזיגע שטאדט-טעאטער האט פערשלינגען א סך געלדער. אין משך פון איהר עקזיסטענץ האט דער מאגיסטראט אויסגעצאהלט דעם טעאטער שווערע צעהנדלינגער טויזענדער זלאטעס, אין וועלכע ס'זענען אויך דא יודישע שטייערען און פונדעסטוועגען זענען די טויערען פערשלאסען פאר יודישע אונטערנעהמונגען.

לעצטענס, ווען דער מאגיסטראט צאהלט שוין נישט אזוי פיעל סובסידיעס, לעבט דאס טעאטער אדורך א שווערען מאטעריעלען קריזיס. האט זיך דער דירעקטאר געוואנדען צום יודישען טעאטער דירעקטאר ה' עפשטיין מיט א ביטע איינצוארדנען דארט אימפרעזעס, און ווען דער לעצטער האט פארגעשלאגען א יודישע פארשטעלונג, האט דער דירעקטאר נישט געקאנט מסכים זיין, מאטיווירענדיג כלומר'שט, אז ער האט מורא פאר'ן נאציאנאלען לאגער.

לעצטענס איז אין טשענסטאכאו אויפגעפיהרט געווארען „יאשע-קאלב", האבען די ארטיסטען געמוזט שפילען אויף א ביהנע, וואס איז נישט געאייגענט פאר אזא גיגאנטישע אויפפיהרונג. זיי האבען אבער נישט געקאנט טראכטען וועגען דעם שטאדט טעאטער, וואס האט דערצו די געהעריגע סצענע.

מיר האבען זיך שוין אפילו צוגעוואוינט צו געבען די מאה און נישט האבען קיין דעה, דאך פון צייט צו צייט כאפט דיך ארום א פערדרוס און דו שטעלסט ארויס א הארבע שאלה...

ס'איז עפעס גארנישט קיין יודיש טעאטער...

טויזענדער יודען האבען בעזוכט און בעוואונדערט די הערליכע אויפפיהרונגען פון „יאשע קאלב", דערביי זענען זיי אבער איבעראשט געווארען פון אנ'ערשיינונג וואס טרעפט גאר נישט אין יודישען טעאטער, דהיינו: שטעלט אייך פאר, אז מען האט אנגעהויבען צו שפילען פונקט צו דער צייט און מען איז אהיימגעגאנגען פאר 12 א זייגער ביינאכט. דאן איז געווען, אז די גאנצע צייט פון דער פארשטעלונג האט מען קיין אטעם גישט געהערט.

הונדערטער טעאטער בעזוכער האבען זיך פערשוואוירען נישט מעהר צו געהן אויף קיין יודישע פארשטעלונגען צוליעב דעם כאאס, וואס דארט הערשט, ווי אויך צוליעב דעם, וואס קיינער זיצט נישט אויף זיין פלאץ. ביי די אויפפיהרונגען פון „יאשע קאלב" איז אבער געקומען א גאנצע איבערקעהרעניש—יעדער איז געזעסען אויף זיין פלאץ און ס'איז געווען שטיל, רוהיג.

האבען א סך טאקי געהאלטען אין איין וואונדערען זיך און ארויסגעזאגט זייער מיינונג, אז דאס איז עפעס גארנישט קיין יודיש טעאטער...

ער האט „א געניאלען" פלאן

אונזער טעאטער-דירעקטאר ה' חיים עפשטיין, ליידט אויף א „קראנקהייט", וואס רופט זיך יודישער טעאטער, ד.ה.

סטער, נאָכגעקוקט דעם וואָגן, איהרע ליפּען האבען נאָך עפּיס געפּליסטערט און אַז דער וואָגן האָט פערקירעוועט אין א זייטיג געסעל און געוואָרען פערשווינדען, האט זי נאָך לאנג געקוקט אויף דעם ליידיגען גאַסען שטיק ברוק און זיך איינגעהערט צום שווערען סקריפּען פון די רעדער, וואס איז אַלץ ווייטער, שטילער און שוואכער געוואָרען.

אַ פאָר שעה דערנאָך, ווי טוביה מיט ראובנען זענען אוועקגעפאָהרען, איז אין שטעדטיל אַ גערודער געוואָרען. הינדע די גענזלערקע איז ארויס פון מארק מיט די הענד צושפּרייט, ווי די פליגעל פון א געטריבענע גאנז, מיט בענומענע קולות האט זי געשריגען:

— אוי ווי א בראָך, אוי ווי א בראָך איז געשעהן! יודען רחמנים! פאָהרט אַרויס, זאָל ער כאָטש נישט ליגען צווישען בלויז ערלים.

באלד האבען זיך טהירען און פענסטער ראש אויפגעפּראלט, מיט בלאסע געגריזעלטע פּנים'ער און צעשראָקענע אויגען, זענען פון אלע זייטען מענשען אָנגעלאָפען, ווי בעת א שרפה, און אין עטליכע מינוט איז שוין דאס גאנצע שטעדטיל געווען אין מאַרק, אַרומרינגלענדיג הינדען, ווי דעם אלטען פויקער פון ראט-הויז, ווען ער קומט עפּיס נייעס דעם שטעדטיל אָנזאָגען.

מיט א וויינענדיג קול האט הינדע גענומען דערצעהלען פאר די אַרומיגע דאס אומגליק וואס האט פּאסירט:

מיין יונג איז היינט ארויסגעפאָהרען מיט מיין אַלטען, ר'זאָל מיר געזונד זיין, אויפקויפען אַ ביסעל גענז ביים לאָקושקער פּריץ אין דאָרף לאָקושקי נעבען וואַלד. מיין אלטער האט בעצאהלט פ'געלד אין איז געקומען אהיים, נאָר דער יונג האט אַהיימגעטריבען די גענז און איז ערשט יעצט געקומען, האט ער דערצעהלט, אַז כוליגאנעס האבען ראובנ'ען דעם קאָפּ געפּלעט און טוביה איז קוים מיט'ן לעבען אַרויס.

— און יאָך זאג ענג, אַז ס'איז גאָרנישט — האט לייביש בעקער אַ זאָג געטהון, אַדורכשטופּענדיג זיך אַנ'איינגעמעהלטער דורכ'ן געדיכטען מענשען-געזעמעל און מיט ברייטע, שפּרינגנדיגע שפּרייזען, אין די ווייסע, פערקלעבטע, לויזע לאטשען, איז ער פון מאַרק נעלם געוואָרען.

דערווייל איז נחמן, דער יודישער סטראָזשאַק אין שטעדטיל, שוין געווען גרייט אין זיין סטראָזשאַצקע אוניפאָרם, אַרויסצופאָהרען אין וואַלד אַריין. מען האט געכאַפּט ביי בעריש'ן דעם דאָזאָר צוויי געזונטע פערד, איינגעשפּאנט אין אַ פלאטפאָרמע און באלד איז די פלאַטפאָרמע פול געוואָרען פון די קצבים און סתם וואוילע יונגען, די שטאַרקע פון שטעדטיל, וועלכע זענען צו יעדער צייט געווען גרייט אויפ'ן רוף און בעפעהל פון נחמי דעם סטראָזשאַק. אין געאייל, ווי צו א שרפה איז די פלאַטפאָרמע צום שאָסע אוועק, לאָזענדיג הינטער זיך דאס קליינוואַרג, וואס איז נאָכגעלאָפען און ביים שאָסע, ווי אַ מהגה קורטשאַקלעך און אלע זייטען זיך צולאָפען.

פאר ברײנע'ס פענסטער, זענען אַלעמאָל אַנדערע פערבייגעגאנגען און פערדעכטיג אריינגעקוקט. איז דאס ברײנען אויפפאלענד געוואָרען, האט זי די טהיר געעפענט, דעם קאָפּ אַרויסגעשטעקט און דערזעהענדיג רייזלען די אויפטהוערין, האט זי איהר מיט א בעהאלטענער שרעק געפרעגט:

רייזעלשי, כ'בעט איהן, וואס איז דאס סארא גערודער היינט אין מאַרק?

— עך, גאָרנישט, גאָרנישט, ברײנעשי — האט רייזעל מיט א געבראָכענער שטים געענטפערט, און נישט קוקענדיג איהר אין פּנים אריין איז זי ווייטער געגאנגען. האט ברײנע צוריק די טהיר פערמאכט און זיך גענומען גרייטען דאס מיטאג פאר'ן מאַן, וועלכער דארף אַקאָרשט אָנקומען. פון צייט צו צייט האט זי געוואָרפען אַ פריידיגען בליק צום קינד, וואס איז אין וויגעלע געשלאָפען. פּלוצים עפענט זיך די טהיר און עס פאלט אַריין פריידע די טיקערין!

— גוטענאוועגד ברײנע!! — גוטענאָוועגד גוט יאהר, א גאַסט.

— לאָזען זי מיך שוין אָב: א גאַסט, א גאַסט זאָלען קומען געסט אויף פרייד און שמחות, כ'בעט איהן, איהנס מאָן האט נאָך איצט נישט בעדאַרפט דאָ זיין? כ'ווייס, מיין הארץ איז מיר עפּעס היינט שטאַרק בעשווערט—האט פריידע די טיקערין, איהר געקוקט פאַרשעמדיג אין די אויגען אַריין:

— פון וואַנעט ווייס איך? ער דאַרף קומען, אָדער איצט, אָדער שפּעטער, ס'איז נישט אויסגעצוּפּצט.

אוֹי הלואי, הלואי! רחום וחנון! האט פריידע די טיקערין מיט פרומע פערגלאָצטע אויגען אויסגעשריגען, באלד האט זי זיך האָסטיג א שמעל אויפגעטהון, א גוטע נאכט געזאגט און אין געאייל פון שטוב ארויס.

פריידע די טיקערינס ווערטער, האבען ברײנען איצט, ווי גליהענדיגע נאָדלען געבריהט, א שרעק איז איהר בעפאַלען און פאַר איהרע אויגען, האבען זיך געשטעלט, מורא'דיגע בילדער. זי איז אלע ווילע צום פענסטער געלאָפען, מיט שרעק זיך איינגעהערט צו יעדען שאָרך.

פּלוצלינג האט זיך א געפאָהרעריי דערהערט און אין דערזעלבער רגע, האט זיך א מיש-מאַש פון קולות, געשרייען און געוויינען דערהערט און אין ברײנעס פענסטער האבען זיך מיט געדראַנג א מענגע פּנים'ער בעוויזען. א שויב איז מיט א געבראזגעריי פון פענסטער ארויס, באלד א צווייטע און באלד א דריטע, ברײנע איז א ציטערדיגע און א טויט-בלייכע פון פענסטער צוריק געשפּרונגען.

באלד האט זיך די טהיר, אין דער גאנצער ברייט א וואָרף אויפגעטהון, א גאנצער מענשען-קנויל האט זיך ווי איין שטיק אריינגעשאָרט מיט שווערע טעמפּע טריט און האבען א לאַנגען שווערען גוף מיט לייב און בלוט אויסגעשמירט, אויפ'ן דיל אנידערגעלייגט.

— ראובן! — האט ברײנע מיט א פערשטיקט קול א פערצווייפעלטען געשריי געטהון און א'ז אויפ'ן דיל נעבען איהם מאָן אין חלשות געפאַלען.

דאס קינד אין וויגעלע האט זיך מיט א ראַשיג געוויין אויפגעכאַפּט, ווי עס וואָלט בעוויינט זיין יונגען טאַטענס טויט, זיין מוטער די וויסטע אלמנה, און זיך אליין וואס איז אזוי יונג א יתום געוואָרען.

פאַרבערייי און כעמישע וועשעריי

„BENETA"

ב. יאָסעלעוויטשאַ 11

(געגענאיבער דעם געוועלב פון דער קאַפּעלושאַרניע)

אונטער דער לייטונג פון אַנ'אַבסאָלווענט פון דער כעמישער אינדוסטריע-שולע אין וואַרשאַ מיט לאַנג-יעהריגער פּראַקטיק

ספּעציאַליטעט:

1) פאַרבען לויט מוסטערן,
2) דעקאַטירען (ארויסנעמען פלעקען אָהן וואַשען אויפ'ן אָרט),
3) כעמיש רייניגען און פאַסאָנירען קאַפּעלושן,
4) וואַשען שטייפע מענער-וועש מיט אַ דויערהאַפטען שפּיגעל-גלאַנץ.

פראַנקרייך ווייזט זיך

רעדט מען פון ליאָן, אַזוי קלערט יעדער פון די פיינע זיידענצייגען, וועלכע ווערען דאָרט געשפּינען פון יענע פליגעלעך, וואס האבען זיך דאָרט געמאַכט זייער היים און בעגליקען די וועלט מיט פעדים, וואָס ווערען פערנוצט צו די שענסטע קליידער, וואס מענשען האבען נור ווען געקענט אויסקלערען.

און רעדט מען פון דער ליאָנער מעסע, אַזוי שטעלט מען זיך פאַר טויזענדער און טויזענדער זייערענשטאָפען, וועלכע מ'וועט דאָרט זעהן און וועלכע וועלען ממש פערכאפּען די אויגען מיט זייער שעהנקייט.

און דאָך — ווי איך ווער געוואויר — וועט אויף דער ליאָנער מעסע, וואס הויבט זיך אָן דעם 4 טען מערץ זיין צו זעהן בלויז אַ קליינע צאָהל אויסשטעלער פון דער זיידענבראַנזשע.

ליאָן ליגט אין הויפּט-צענטער פון פראַנקרייך. נישט פערהאַנגען קיין שום לאַנד אין דער וועלט, וואו אהין מ'קען פאהרען איבער פראַנקרייך, מ'זאָל נישט מוזען אָנקומען קיין ליאָן און ווייל די שמאָדט ליגט אין אזא מיטעל-פונקט, איז עס קלאָר, אַז די גאנצע פראַנצויזישע אינדוסטריע האט דאָרט אויסגעוועהלט דעם פּלאַץ, וואו מ'זאָל אויפשטעלען די גרעסטע און שענסטע האַלעס, אין וועלכע די גאנצע פראַנצויזישע אינדוסטריע זאָל קענען ווייזען איהר גרויסקייט און איהר פערנעם.

נישט פערהאַנגען היינט קיין איינציגע אינדוסטריע, וואס עגזיסטירט אין דער וועלט, מ'זאָל זי נישט פאַבריצירען אין פראַנקרייך. אין די לעצטע יאהרען האָט פראַנקרייך ממש הונדערטפאַך געהעכערט איהר פּראָדוקציע און זי קאָנקורירט היינט מיט מיט אלע לענדער פון ארבע פנות העולם.

ס'איז דעריבער קיין חידוש נישט, וואס די פראַנצויזישע אינדוסטריע, וואס האט איהר פערטרעטונג אין ליאָן, קומט אהין יעדעס יאָהר מיט אלץ מעהר אַרטיקלען און מיט אלץ מעהר נייע בראַנשען, צו ווייזען, אז זי קען היינט בעפרידיגען די גרעסטע און שטרענגסטע בעדערפענישען.

אויף ווי ווייט די לייטונג פון דער מעסע מיט דעם ליאָנער בירגערמייסטער, דעם בעקאַנטען אוהב ישראל און פּאָליטיקער הערייאָ גיבען מיר איבער, וועלען דאָרט אויסשטעלען אַנ'ערך פיער טויזענד פון די גרעסטע פראַנצויזישע פירמעס פון כמעט אלע אַרטיקלען, וואָס מענשען בענויטיגען נור.

פון'ם גרעסטען מאָטאָר ביז צום קלענסטען חפץ, וואס מ'בענויטיגט אין שטוב און אין קוך, וועלען זיי ברענגען. זיי וועלען ווייזען אלע נייעסטע שאַפונגען פון דער עלעקטרישער בראַנזשע, וואס איז אין פראַנקרייך שטארק ענטוויקעלט.

הונדערטער פירמעס וועלען ברענגען די נייעסטע טיפּען פון טעקסטיל-מאַשינען און וועלען ווייזען, וואס מ'קען אויף זיי ארבייטען אויס עכטער זייד, פון עכטער וואָל און פון עכטער בוימוואָל און אויך ווי זיי קענען ארויסברענגען פון די פערשידענסטע ערזאַץ-שטאָפען, וועלכע ווערען היינט איינגעפיהרט אין פיעל לענדער.

ס'פערשטעהט זיך, אַז דערביי מוז מען ווייזען ווי אזוי די פערטיגע בגדים זעהען אויס. דעריבער וועט זיין אויסגעשטעלט אַלץ, אין וואס מענשען בענויטיגען זיך, מענער, פרויען און קינדער, אָנהויבענדיג פון'ם קאָפּ ביז צו די שיך און זאָקען.

אַ נייע בראַנזשע פון פעלץ-פירמעס וועלען צום ערשטען מאָל ווייזען, אַז אויך דערין קען פראַנקרייך קאָנקורירען.

מעבעל און איינריכטונגען וועלען זיין צו זעהן, אָנהויבענדיג פון די איינפאכסטע ביז צו די קינסטלערישסטע אויסאַרבייטונגען. חוץ וואס מ'וועט אויסשטעלען אויך פּאָרצעלאַן און גלאָז און קינסטלערישע חפצים פאַר מענשליכע וואוינונגען פון'ם קלענסטען ביז צום גרעסטען.

אין לאַנד פון פּערפומען און קאָסמעטישע אַרטיקלען, וועט מען צולאָזען צו דער אויסשטעלונג בלויז יענע פירמעס, וואס ברענגען באמת ערשטקלאַסיגע זאַכען. דעריבער וועט מען אין דער דאָזיגער בראַנזשע זעהן ווייניג פירמעס. אויך ציהרונג און לעדער-סחורות וועלען זיין ווייניג צו זעהן, ווייל די פראַנצויזען ווילען דאָרט נור ווייזען דאס בעסטע און דאס שענסטע, וואס זיי זענען אימשטאַנד ארויסצוברענגען.

דערפאַר אָבער וועלען אַנ'ערך 400 פירמעס ברענגען אלערליי עסענוואַרג, מיט וועלכע פראַנקרייך איז אַזוי בעריהמט.

בכלל קען מען זאָגען: אזא אויסשטעלונג איניאיינעם אויף איין פּלאַץ, איז שוין נישט געווען צו זעהן זייט אַ סך אַ סך יאָהרען.

יעקב בערגער, פּאַריז.

אַנ'אייגענע געביידע פאַר א יודיש טעאַטער, איז ווען איהר זאָלט מיט איהם נישט רעדען און פון וואס איהר זאָלט נישט רעדען, וועט ער אַלץ אָנהויבען שמועסען וועגען אַנ'אייגענע געביידע פאַר'ן יודישען טעאַטער.

מיט דעם דאָזיגען פּלאַן איז ער שוין אַרומגעלאָפען צו אלע היגע כלל-טהוער און געזעלשאַפטליכע עסקנים, פילאַנטראָפּען און קולטור-טהוער און ער בעווייזט מיט אותות ומופתים, אז ווען עס וואָלט נאָר געווען א גוטער ווילען, וואָלט מען בעשטימט דעם פּלאַן געקאָנט רעאַליזירען.

שוין א רייהע יאהרען, ווי ה' עפּשטיין לויפט אַרום מיט דעם דאָזיגען פּלאַן און האט דאס געמאכט פאַר זיין לעבענס-אויפגאַבע. און נישט קוקענדיג דערויף, וואס אומעטום, וואו ער קומט מיט'ן דאָזיגען פּלאַן, ווערט ער בעגענענט מיט בטול, האט ער פונדעסטוועגען נישט רעזיגנירט און וואס אַמאָל קומט ער מיט אַלץ נייע פּראָיעקטען.

אָט וועל איך אייך איבערגעבען ה' עפּשטיינס נייער פּראָיעקט, מיט וועלכען ער קומט צו דער יודישער קהלה. היות—זאָגט ה' עפּשטיין די שחיטה-גזירה טרעט אריין אין קראַפט און דער קהלה-בודזשעט וועט זיך פערקלענערען, לעגט ער פאָר, אז די יודישע קהלה זאָל אויפבויען אַנ'אייגען הויז און דערביי אויך בויען א גרויסען זאַל פאַר א יודיש טעאַטער; ער גאַראַנטירט, אז די הכנסה פון טעאַטער וועלען דעקען אלע הוצאות פון דער קהלה, אזוי אז מען וועט קיין עטאַט נישט דאַרפען נעמען און אפילו בעגראָבען וועט מען קאָנען אומזיסט...

מיט איין וואָרט—זאָל די קהלה בוי-טרעטען רעאַליזירען דעם פּלאַן און זי איז געהאָלפען. אויס קריזיס, אויס קלאָפּאָטען אויס מחלוקת אז"וו אז"וו.

נו, ווי געפעלט אייך דער דאָזיגער גענ'יאַלער פּלאַן?

אויף טיש און בענק...

די ערפאָהרונג האט שוין בעוויזען, אז געלד-אונטערנעהמונגען קאָן מען אין דער שטאָדט-שוהל נישט איינאָרדנען, ווייל אויסער דעם, וואס מען קאָן ביי אזא אונטערנעהמונג קיין געלד נישט מאכען, ווייל ווי מען זאָל נישט וועלען האלטען אָרדנונג וועט זיך דאס נישט איינגעבען, מאכט עס נאָך א זעהר שלעכטען איינדרוק, ווייל די שוהל ווערט פערשוועכט צוליעב'ן כאָאָס, וואס הערשט ביי אזא געלד-אימפּרעזע.

די „מחזיקי-הדת" פייערט איהר 25-יעהריגען יובל האט די פערוואלטונג אויסגענוצט דאס, וואס מיר האבען חנוכּה אויף דער וועלט און איינגעאָרדענט א קאָנצערט אין דער שטאָדט-שוהל מיט'ן אנטייל פון שטאָדט-חזן ה' כאַלעוואַ, דעם 8 יעהריגען פידעל-שפּילער אברהם מיטעלמאַן אונטער דער בעגלייטונג פון זיין לעהרער ה' האָפמאַן ווי אויך רעדעס.

די שוהל איז געווען איבערפולט, סיי הינטען אין דער מענער-שוהל, סיי אויבען אין די עזרת נשים און פונדעסטוועגען... זענען געווען צווישען די פּערזאָנלעכע אַזעלכע, וואס האבען אויך אויסגעקויפט בילעטען... קיין סך פרייערס זענען נישט געווען. נישט קוקענדיג דערויף אָבער, וואס די גרויסע מערהייט האט זיך אריינגעריסען אין דער שוהל אַריין (ס'איז דאָך עפּעס די שטאָדט-שוהל—א רשות-הרבים), האבען זיי פונדעסטוועגען שטאַרק רעאַגירט אויף אלעם, וואס איז דאָרט פאָרגעקומען, און ווי דער שטייגער ביי אונז יודען—מיט טעמפּעראַמענט, אזוי אז די רעדנער איז זעהר שווער אָנגעקומען, דאס זייערע ווערטער זאָלען דערגרייכען צו די צוהערערס אויערען. דערביי איז דער רוב עולם געשטאַנען אויף די בענק, אזוי ווי אין פּסוק שטעהט: אויף טיש און בענק...

צו דער ריכטיגער צייט...

די גאָראָ-לייט פיהרען זייער פערדארבונגס ארבייט מיט א סיסטעם און א סדר, איבערהויפּט לעצטענס האבען זיי דאָך א יתר צוליעב'ן „אָוושעם". ווערט טאָקי פון טאג צו טאג דער דאָזיגער סיסטעם שטאַרקער און פעסטער און פונדעוועט זיך איין אין אונזער לעבען.

אויב א גאנץ יאהר ווערט די דאָזיגע ארבייט געפיהרט מיט א געוועהנליכען טעמפּאָ, ווערט זי פערשטאַרקט פאַר די קריסטליכע חגאות.

שוין זינט א פאָר טעג ווערען פערשפּרייט טויזענדער פלוג-בלעטלעך מיט'ן בעקאַנטען נוסח: „קויפט נישט ביי יודען", „יודען זענען שלאַנגען" אזוו.

עס איז אזוי אויך גענוג אָנגעזאָלצען אויפ'ן הארצען, בעווייזען זיך אָבער נאָך אַזעלכע „יום טוב-בלעטלעך", ווערט מען שוין אינגאנצען דערשלאָגען און עס ווילט זיך פרעגען: עד מתי, ווי לאַנג איז דער שיעור אזוי געפּרעגעלט צו ווערען, ווייל סוף כל סוף געהט עס אפשר שוין נישט אזוי ווייט אין פרנסה, ווי אין דער מאָראַלישער ערנידעריגונג, האבענדיג דאס בעוואוסטזיין, יאָז דו ביזט שטענדיג דער גערודפ'טער, אז דו ביזט שטענדיג אין דער סכּנה בעפאַלען צו ווערען. אז אָדום דיר לויערען בייזע ווילדע חיות, וועלכע ווילען דיך פערציקען, פערלענדען—אָבער, בעסער נישט רעדען דערפון, כ'וויל נישט שיטען קיין זאַלץ אויף די אייטער'דיגע וואונדען... כ'וויל נאָר דרך אגב בעמערקען, אז די ענדעקעס האבען נישט פערגעסען און ארויסגעגעבען די כתיבה'ס נישט צו קויפען ביי יודען צו דער ריכטיגער צייט...

א גיגאַנטישע געביידע

עס איז ווירקליך צו שטוינען, אויף דעם געוואַגטען שריט פון א גרופּע מענשען אויפצושטעלען אזא גיגאַנטישע געביידע.

דאס היגע יודישע געזעלשאַפטליכע גימנאַזיום, וואס עקזיסטירט שוין קנאַפּע 20 יאהר האט אַלץ נישט געהאַט קיין אייגענע געביידע, אזוי, אז דאס הויכע דירה-געלד האט בעשווערט דעם בודזשעט און שטענדיג ווען מען האט געטראַכט וועגען אַנ'אייגענע געביידע איז מען געבליבען נאָר ביים טראַכטען, אז מען זאָל צוטרעטען צו רעאַליזירען דעם פּלאַן האבען זיך די הענד נישט געהויבען און דער עיקר האט די טאַש דערצו נישט מספּים געווען. געווען צייטען, ווען אויפבויען א געביידע פאַר א יודיש גימנאַזיום איז געווען א קליינינגקייט און פונדעסטוועגען—גאָר נישט. ביז ענדליך ס'איז געקומען א מאָמענט, וואס אַנ'אייגענע געביידע פאַר'ן גימנאַזיום איז געוואָרען א נויטווענדיגקייט, א לעבענס-פראַגע פון זיין אָדער נישט זיין און ערשט דאַמאָלס האט מען נישט געהאט קיין אנדערע ברירה און מען האט בעשלאָסען צו בויען אַנ'אייגענעם בנין.

אין דער שווערסטער צייט פון אונזער טאָג טעגליכען דאָ זיין איז דער פּלאַן רעאַליזירט געוואָרען. עס איז געקויפט געוואָרען אַ פּלאַץ און מען האט זיך געשטעלט בויען. און ווי זאָגט מען דאס, „ווען שוין דען שוין" בויט מען שוין יאָ, זאָל עס זיין מיט'ן גאַנצען קנאַק, און דעם אמת מוז מען זאָגען: עס ווערט אויפגעבויט אַ גיגאַנטישער בנין, וואס ס'וועט זיין אַ זעלטענהייט אין זיין אַרט. ווען מען קוקט צו וואָס עס ווערט אויפגעבויט, ווערט מען אַנגעפּולט מיט גדלות, מיט שטאָלץ און מען טראַכט זיך: אָט דאס זענען יודען. ארום און ארום בושעוועט דער שטורם, וואס וויל אונז אַראָבשווענקען פון אונזערע פּאָזיציעס. עס פיהרט זיך אַ העצע וועגען עמיגראַציע און עוואַקואַציע אין דאָ קומען יודען און בעווייזען מיט דער דאָזיגער געביידע, מיט דעם דאָזיגען בילדונגס-אנשטאַלט, אַז מיר פונדעווען זיך איין דאָ אויפ'ן אָרט מיט אונזער גאַנצען וועזען. זאָלען פּאַרקומען די סטודענטען-אונרוהען און אַנדערע בייזע געשעהענישען, מיר וועלען מיט עקשנות און אויסדויער טהוען אונזער זאַך, צרפּולען אונזער גרויסע מיסיע.

וואס פאַר א בעציהונג מען זאָל נישט האבען צו דעם דאָזיגען ענין, איין זאַך מוז מען פעסטשטעלען, אַז די איניציאַטאָרען פון דעם גימנאַזיום-אויפבוי טהוען א ריזיג, אַ היסטאָריש שטיקעל ארבייט וואס וועט זיין א שטאָלץ פאַר'ן היינטיגען און אויך פאַר די צוקונפטיגע דורות.

זיי בויען אויף א גיגאַנטישע געביידע.

לזיתן.

קהלות=צוזאמענפאהר פון דער קעלצער וואיעוואודזטווע אין טשענסטאכאוו.

נעכטען 12 א זייגער פארמיטאג האט זיך אין לאָקאַל פון דער קהלה (אלעע נר. 10) אָנגעהויבען די קאָנפערענץ פון די יודישע קהלה-פאָרשטעהער פון דער קעלצער וואָיעוואודזטווע. צו דער דאָזיגער קאָנפערענץ זענען געקומען דעלעגאטען פון די גרעסערע קהלות, ווי: ראַדאָם, קעלץ, בענדין, סאָסנאָוויץ, זאַוויערטשע, דאָמבראָווא, וולאָשטשאָווא, דאן אויך פון די שטעדטלעך פון טשענסטאָכאווער פאָוויאָט, ווי: קושעפיץ, קלאָבוצק, פושערוב, יאָנוב א. א. ס'איז אויך געקומען א דעלעגאַט פון וואַרשאַווער צענטראַל-קאָמיטעט צו פאַרטיידיגען די שחיטה אין דער פּערזאָן פונ'ם וואַרשאַווער קהלה-סעקרעטאר ה' סאַלאָמאָן.

אין זאַל געפינען זיך אויך מעהרערע טשענסטאכאווער פרנסים און דאַזאַרעס פון דער אלטער און נייער קהלה, פאָרשטעהער פון די קצבים, געזעלער א.א.

געעפענט די קאָנפערענץ האט פּרעזעס ראָזענבערג, וועלכער בעגריסט די דעלעגאַטען, ערקלערט, אז דער ציעל פון דער הייגטיגער קאָנפערענץ איז צו בעטראַכטען, ווי אזוי עס זאָלען אין צוזאמענהאנג מיט'ן נייעם שחיטה-געזעץ צונויפגעשטעלט ווערען די קהלה-בודזשעטען אויפ'ן יאָהר 1937 און ווידמעט דאן עטליכע ווארימע ווערטער דעם פערשטאָרבענעם היגען רב ר' נחום אַש ז"ל, וועלכער — ווי דער רעדנער דריקט זיך אויס — האט זיך געשטעלט דער ערשטער אין קאַמף מיט דער שחיטה-גזירה און וואָלט אויך היינט געקענט פיעל נוצען ברענגען ביים בעהאנדלען די ענינים, וואס זענען פערבינדען טאַקי מיט די שחיטה-בעגרענצונגען.

אלע דעלעגאַטען שטעהען אויף פון די ערטער און גיבען אָב כבוד דורך א מינוט שטיל-שווייגען.

פּרעזעס ראָזענבערג זאָגט ווייטער, אַז די נייע שחיטה-גזירה, וועלכע איז א קלאָפּ פאר אלע יודען, בעזונדער אויך פאר די, וועלכע האבען געצויגען דירעקט פרנסה פון פלייש, איז אויך א גרויסער פערלוסט פאר די קהלות, וועלכע האבען געהאט אין זייערע בודזשעטען א בעדייטענדע הכנסה, אַנ'ערך 40 פּראָצענט — פון דער שחיטה. וואָלט די דאָזיגע גזירה איינגעפיהרט געוואָרען שטופּענווייז, וואָלט מען זיך אפשר צו איהר געקאָנט איינציגווייז צוגעוויינט; אין איצטיגען פאַל אבער, ווען די שחיטה קוועלען ווערען געשלאָסען, שטעהען מיר ביים ראַנד פון אונטערגאַנג.

דער וואַרשאַווער דעלעגאַט ה' סאַלאָמאָן גיט אָב א גרויסען יישר-כח דער טשענסטאכאווער קהלה פאַר'ן צונויפרופען די קאָנפערענץ און זאָגט, אַז די דאָזיגע איניציאַטיוו וועט א שטויס געבען אויך וואַרשאַ צו טהון עפּעס אין דער הינזיכט. ווייטער ערקלערט ער, אז אויפ'ן גרונד פון אַן'אַנקעטע, וואס ער האט אַדורכגעפיהרט אין 505 קהלות אין פּוילען (ליידער — זאָגט דער רעדנער — האט ער פון העכער 200 קהלות קיין תשובות נישט בעקומען) האבען אין יאָהר 1935 די הכנסות פון דער שחיטה אין די דאָזיגע שטעדט בעטראָפען העכער 7 מיליאָן זלאָטעס, וואס בעטרעפט 63 פּראָצענט פון אלע קהלה הכנסות. אין די דאָזיגע קהלות האבען געלעבט פון דער שחיטה 2534 פאַמיליעס פון כלי-קודש און 12374 קצבים-משפחות. ס'קומט דעריבער איצט אויס, אַז כמעט די אַלע יודען זאָלען בלייבען אָהן ברויט. דער רעדנער זאָגט, אַז ס'זענען דעריבער פערהאַנען דריי אויסוועגען: יודען זאָלען זיך פערנעמען מיט עופות צוכט, פעסטשטעלען א געהעריגען אָבצאָהל פון דער שחיטה און פערגרעסערען דעם עטאַט.

א גרעסערען רעפעראַט האלט ה' פּאָגעל, אין וועלכען ער זאָגט, אַז אויב די אויספיהרער פון שחיטה-געזעץ האבען געפרובט איינרעדען, אַז דאס ווערט געטהון צוליב הומאַניטערע כונות, זעהט מען איצט בולט פון די לעצטע פּרעסע-ידיעות, אַז דאס איז טאַקי געווען נאר אַן'אויסרייד. אַט גיבען די צייטונגען איבער, אַז די מעכאַנישע שחיטה ווערט דערווייל אָבגעלייגט און ס'בלייבט נאָר בלויז די גזירה בנוגע יודען. די דאָזיגע גזירה טרעפט דעם כלל-ישראל נישט נאָר פון עקאָנאָמישען, נאָר אויך פון רעליגיעזען שטאַנדפונקט, ווייל ס'וועט פשוט נישט זיין דאס געהעריגע קוואַנטום כשר פלייש פאר יודען.

וועגען טשענסטאָכאָוו, למשל, זענען פערהאַן ידיעות, אַז לויט די ציפערען, וועלכע דער היגער מאַגיסטראַט האט איבערגעגעבען דער אויפזיכטס מאַכט, וועט אויסקומען טעגליך אויף א פּערזאָן 2 דעקאַ כשר פלייש. אזוי האט דער מאַגיסטראַט אויפגעגעבען, אַז אין פערלויף פון יאָהר 1935 זענען אין טשענסטאָכאָוו געשאָכטען געוואָרען 10.030 בהמות, 3388 קעלבער, 394 שעפסען, 56 קאַזעס — צוזאַמען 3 מיליאָן 700 טויזענד קילאָ פלייש. דער מאַגיסטראַט האט אבער דעריבער געמאכט א קליינעם „טעות", „פערגעסענדיג" צוצוגעבען, אַז אין טשענסטאכאוו זענען אויך אין זעלבען יאָהר געשאָכטען געוואָרען 21.258 חזירים און 73 פערד, וואס בעטרעפט ווידער העכער 3 מיליאָן קילאָ, אזוי אַז אנשטאט דעם קוואַנטום, וואס דער מאַגיסטראַט האט געפאָדערט, וואָלט אויסגעקומען כמעט א דאָפּעלטער סכום.

ה' פאָגעל גיט דעריבער איבער, אַז אין יאָהר 1936 בעטרעפט די הכנסה פון גסות אין דער טשענסטאכאווער קהלה אַנ'ערך 50 טויזענד זלאָטעס; הוצאות אויף די גסה-שוחטים, נאמנים, עמעריטורען א.ד.גל. האט די קהלה אין דער זעלבער צייט קנאַפּע 37 טויזענד זלאָטעס, אזוי אַז ס'בלייבט נאָך דער קהלה ריוח 13000 זלאטעס. ווען מ'זאָל אבער נעמען די ציפערען לויט דעם, ווי דער מאַגיסטראַט האט צונויפגעשטעלט, וואָלט אויסגעקומען צו שחט'ן חודש'ליך 180 בהמות, וואס בעטרעפט צו 5 זל. פון א שטיק — 900 זלאטעס א חודש און 10800 זל. יעהרליך. עס קומט דעריבער אויס, אַז נישט נאָר די קהלה וועט דערפון נישט האבען קיין הכנסה, נאָר וועט נאָך דאַרפען ליידען א קאָלאָסאַלען דעפיציט. די דאָזיגע געפאַהר איז נישט בלויז פאר די קהלות און שוחטים, נאָר אויך פאר קצבים, פאר וועלכע ס'מוז בעזאָרגט ווערען, ווייל אויך דער קצב שטעהט פאר א רואין.

ה' פאָגעל לייגט דעריבער צוו. אַנד. פאָר, אַז די גרעסערע שטעדט זאָלען זיך אָבזאָגען פון דער שחיטה, וועלכע זאָל געפיהרט ווערען דורך די שוחטים גופא.

פּרעזעס טענצער (סאָסנאָוויץ) זאָגט, אַז אין ענין שחיטה דאַרף מען גאָרנישט טהון — שב ואל תעשה. דאס דאָזיגע געזעץ מוז סוף-כל-סוף אליין פון זיך איינברעכען, ווייל ס'איז נישט אויספיהרבאַר. וואס שייך די בודזשעטען האלט ער, אַז אויב די קהלות וועלען דערפון ליידען א שאָדען, דאַרף מען דאס ערגענצען דורך הויבען דעם עטאַט, ווייל אויב א יוד האט זיינע אויסגאַבען אויף אלע אנדערע הצטרכות'ן, דאַרף ער אויך אריינטראָגען זיין טייל פאר דער קהלה, אַז זי זאָל קענען עגזיסטירען. אויף אַנ'אַנפראַגע פון איינעם פון די אָנוועזענדע ערקלערט פּרעזעס טענצער, אַז אין סאָסנאָוויץ בעטרעפט דער גרעסטער עטאַט-אָבצאָהל 1200 זל. גלייכצייטיג זאָגט זיך ה' טענצער שאַרף ארויס געגען די פערשידענע פּאַרטייאישע קאָכלעפעל, וועלכע לויפען אזוי אַפּט צום דריטען צד, אַז ער זאָל זיי צופרידענשטעלען אין זייערע ענגע פּאַרטייאישע אַמביציעס, וואס ברענגט שאָדען דעם אויטאָריטעט און אויטאָנאָמיע פון דער קהלה.

פּרעזעס דען (ראַדאָם) זאָגט, אַז אויף דער קאָנפערענץ דאַרפען אָנגענומען ווערען בעשלוסען, וועלכע דאַרפען זיין דער יסוד פאר די קהלה-בודזשעטען פון די בעזונדערע שטעדט. אָט איז צ. ב. ראַדאָם „בעגליקט" מיט א גרויסער צאָהל שוחטים, בעזונדער מיט א מנין ווינקעל-שוחטים און ער ווייסט גאָרנישט, ווי אזוי מיט דעם אלעם זיך אַנ'עצה צו געבען. זאָל דעריבער די היינטיגע פערזאַמלונג זיך קלאָר ארויסזאָגען וועגען דעם.

פרנס קליין האלט, אַז די קאָנפערענץ דאַרף זיך פערנעמען נישט בלויז מיט דעם אָנגעצייכענטען טאָגאָרדנונג, נאָר מיט דער גאַנצער אַנטיסעמיטישער פּאָליטיק, וואס ווערט געפיהרט אין די לעצטע יאָהרען אין פּוילען, צוליב וועלכען רעזולטאט יודישע פרנסות ווערען כסדר אונטערגעבראָכען. ס'דאַרף דעריבער היינט ארויסגעטראָגען ווערען א שאַרפער פּראָטעסט געגען די יודען-רדיפות. דער רעדנער לייגט אויך פאָר, אַז ביים אָנהויב פון דער שחיטה-גזירה זאָל איינגעפיהרט ווערען א פליישלאָזער הורש. צום סוף טראָגט ער אריין א פּראָטעסט-רעזאָלוציע געגען די לעצטע סטודענטען-אונרוהען אויף די הויך-שולען.

אַדוו. קאָנאַרסקי, אַנאַליזירענדיג די אלע רעדעס, קומט צום אויספיהר, אַז די קהלות מוזען זיך רעכענען מיט דער פאַקטישער לאַגע און די בודזשעטען מוזען דעריבער צוזאמענגעשטעלט ווערען רעאַל. מיר טארען זיך נישט אוועקלאָזען אויפ'ן וועג פון אילוזיעס. אונזערע הוצאות טאָרען נישט זיין גרעסער ווי די הכנסות.

סעקרעטאר לעווקאָוויטש (זאַוויערטשע) האלט, אַז די קהלות טאָרען זיך איצט אויך נישט אָבזאָגען פון דער שחיטה און דאס נישט בלויז פון מאַטעריאלען, נאָר אויך פון מאָראַלישען שטאַנדפונקט, ווייל דאס וואָלט בעקענט אויסגעטייטשט ווערען אויף דעם אופן, אַז כל-זמן מיר האבען געהאט פון דער שחיטה הכנסה האבען מיר זי געהאלטען און איצט וויל מען זיך פון איהר לויז מאכען. דאס דאַרף דעריבער נישט געשעהן.

ס'רעדען נאָך פרנס גאָלדבערג, פּרעזעס רעכניץ (דאָמבראָווע), הרב גאָלדבערג (קלאָבוצק) און דערמיט ווערט ערקלערט א מיטאָג-הפסקה.

נאָך דער מיטאָג-פּויזע האלט אַנ'איינטערעסאַנטען רעפעראַט דער קעלצער קהלה-סעקרעטאר ה' סאַקאָלאָווסקי, וועלכער בעקענט די אָנוועזענדע בפּרטות מיט די אויספיהר-תקנות פון שחיטה-געזעץ און ערקלערט וועגען די פראַגען פון קאָנטינגענט. דער רעדנער גיט איבער, אַז די קעלצער קהלה האט זיך געוואָנדען צו דער אויפזיכטס מאכט וועגען ערלויבען צונויפשטעלען דערווייל א בודזשעט בלויז ביז'ן ערשטען אַפּריל, ווען מען וועט שוין האבען פאַר זיך א קלאָר בילד פון דער גרויס פון די שחיטה - הכנסות. ער דערצעהלט, אַז צו איהם, אַלס איינער, וועלכער געפינט זיך אין דער וואָיעוואודזטווע-שטאָדט, ווענדען זיך די פערשידענע קהלות מיט אנפראַגען און בקשות וועגען אינטערווענצען, איבערהויפּט אין דער לעצטער צייט אין צוזאמענהאַנג מיט'ן איינטרעטען פון שחיטה געזעץ. ה' סאקאלאווסקי לייגט דעריבער פאר ס'זאָל געשאַפען ווערען א שטענדיגער קאָמיטעט פאר די ענינים פון די קהלות אין דער קעלצער וואָיעוואודזטווע, וועלכער זאָל שטעהן אויף דער וואך פון די קהלה-אינטערעסען און זיין אין קאָנטאַקט מיט דער וואָיעוואָדישער אויפזיכטס מאכט.

ה' פּאָגעל זאָגט זיך אויך ארויס פאר א בודזשעט אויף 3 חדשים, דעריבער לייגט ער פאר, אַז פאר דער שחיטה זאָל געמאכט ווערען א בעזונדערער בודזשעט, אין וועלכען ס'זאָלען אריינגעשטעלט ווערען די זעלבע די הכנסה-ציפער'ן פון יאָהר 1936, נאָר מיט א קלאָוזולע, אַז אויב די שחיטה וועט ווייניגער אריינברענגען, זאָלען די פענסיעס פאר די אָנגעשטעלטע ביי דער שחיטה פּראָצענטועל פערקלענערט ווערען.

ה' סאַלאָמאָן (וואַרשע) איז פאר העכערן דעם עטאַט און פאר הויבען דעם אָבצאָהל פון דער שחיטה.

פּרעזעס ראָזענבערג: די בעציהונג פון דער אויפזיכטס-מאכט צו די בודזשעטען פון די קהלות איז אין פערשידענע צייטען א פערשידענאַרטיגע: מיט עטליכע יאָהר צוריק האט די רעגירונג אויפגעפאָדערט צו ענדערען די פאָרם פון עטאַט-אויסמעסטונג אויף אזא אופן, אַז די קהלות זאָלען נעמען דעם עטאַט אין דער הויך פון א געוויסען און דאס פערהעלטניסמעסיג קליינעם פּראָצענט פון די אָפיציעלע שטייער-הכנסות. די מאַטיוועו דאַרפען פערשטאַנען ווערען, אַז ס'דאַרף נישט אָבגעשוואכט ווערען די צאָהלונגס-פעהיגקייט פון די יודישע איינוואוינער לטובת דעם רעגירונגס-שטייער; מיט א יאָהר צוריק ווידער זענען די קהלות געצוואונגען געוואָרען דורך דער מאכט צו פערקלענערען דעם פרייז פאר שחיטה אָבצאָהל. יעצט אבער, נאָך דער שהיטה-גזירה, ווייזט אָן די רעגירונג, אַז מען קען הויבען אי דעם עטאַט, אי דעם שחיטה-אָבצאָהל. וואס אַלזאָ דאַרפען מיר יעצט טהון? וואס אנבעלאַנגט דעם עטאַט, איז שוין אין טשענסטאכאוו לאַנג געווען אַקטועל די פראַגע וועגען הויבען איהם און דאס גאָרנישט אין צוזאמענהאנג מיט דער שחיטה גזירה. דעם פרייז פאר דעם שחיטה אָבצאָהל זענען מיר געגען אונזער ווילען געווען געצוואונגען אראָבצולאָזען. די ביידע מיטלען וואָלטען געקענט צוריקשטעלען דעם נאָרמאַלען צושטאַנד פון די קהלה-בודזשעטען, ווען ס'וואָלט קיין שחיטה-גזירה נישט געווען.

ווען מען זאָל — זאָגט ווייטער דער רעדנער — אריינשטעלען אין נייעם בודזשעט די רעדוצירטע הכנסות און הוצאות פון דער שחיטה, אזוי ווי איינער פון די רעדנער האט דאָ פאָרגעלעגט, וואָלט געהייסען, אַז מיר זענען מסכים מיט דער שהיטה גזירה. פון דער אנדערער זייט אבער גלויב איך נישט, אַז די שחיטה-גזירה זאָל דאך איינגעפיהרט ווערען אין לעבען, ווייל דאס וועט רואינירען נישט נאָר די יודישע, נאָר אויך די אַלגעמיינע ווירטשאַפט. דעריבער נישט קענענדיג פאָראויסזעהען, וואס דאס יאָהר 1937 וועט מיט זיך מיטברענגען, איז פאר מיר פערשטענדליך דער פאָרשלאָג פון ה' סאקאלאווסקי, אַז מיר זאָלען מאָכען אָ פּראָוויזאָריום אויף 3 חדשים אין דער הויך ווי ס'איז געווען היי-יאָהר. דער פאָרשלאָג פון ה' פּאָגעל געהט כמעט אין זעלבען וועג, נאָר אין אַנ'אַנדערער פאָרם. פּרעזעס ראָזענבערג לייגט דעריבער פאָר, אַז די דאָזיגע ביידע פאָרשלאָגען, וועלכע זענען אין גרונד צווישען זיך איינינג, זאָלען פעראייניגט ווערען, גאַטירליך אויף א גאַנץ יאָהר. אזוי וועט אויסקומען, אַז מיר שטעלען אריין די הכנסות לויט'ן יאָהר 1936 מיט א קלאָוזולע, אַז די הוצאות זאָלען געמאכט ווערען לויט די פאַקטישע הכנסות.

אין דער ווייטערדיגער דיסקוסיע, אין וועלכער ס'האבען אנטייל גענומען פּרעזעס רעכניץ (דאָמבראָווע), פרנס עפּשטיין, סעקרעטאר לעווקאָוויטש (זאַוויערטשע), פרנס קליין, דאָזאָר גוטמאַן (קעלץ), הרב נח שילעוויטש (יאָנוב), דאָזאָר זיסקינד (זאַוויערטשע) און אַנדערע, זענען שפּעט אין אָוענד אָנגענומען געוואָרען פאָלגענדע בעשלוסען:

1) צו שאַפען א וואָיעוואודשאַפט-קאָמיטעט פון די שטעדט: טשענסטאכאוו, בענדין, סאָסנאָוויץ, קעלץ, ראדאָם און קלאָבוצק, וועלכער דאַרף זיך בעשעפטיגען מיט די אלע ענינים פון די קהלות פון דער קעלצער וואָיעוואודשאַפט. דאס זיץ אָרט קאָמיטעט איז קעלץ (לאָקאַל פון דער דאָרטיגער יודישער קהלה).

2) נעמענדיג אין אַכט, אַז איצט איז נישט מעגליך פאָראויסצוזעהען ווי ווייט די שחיטה גזרה וועט האבען אַנ'איינפלוס אויף די הכנסות פון די קהלות — בעשליסט די קאָנפערענץ צונויפצושטעלען אין די בודזשעטען אויפ'ן יאָהר 1937 די הכנסות און הוצאות פון דער גסות און דקות-שחיטה אין די ראָהמען פון בודזשעט פון יאָהר 1936, נישט פאָראויסזעהענדיג קיין ספּעציעלע געהאלט רעדוקציעס פאר'ן שחיטה פּערסאָנאַל. איינצייטיג ווערען געשלאָסען מיט'ן שחיטה-פּערסאָנאַל, וואס איז בעשעפטיגט ביי דער גסות-און דקות-שחיטה אָבמאַכען, אַז די הוצאות פון דער אָבטיילונג קענען נישט איבערשטייגען די פאַקטישע הכנסות.

3) די קאָנפערענץ זאָגט זיך ארויס אין פּרינציפּ געגען אָנווענדען וועלכע ס'איז פּערסאָנאַלע רעדוקציעס פון די קהלה-אָנגעשטעלטע אין צוזאמענהאנג מיט דער געשאַפענער לאַגע דורך דער שחיטה-גזירה, כדי נישט צו פערגרעסערן די אַרבייטסלאָזע יודישע רייהען.

4) אינפּאָל פון נויטווענדיגקייט — צו העכערן דעם עטאַט.

5) די קאָנפערענץ זאָגט זיך ארויס, אַז אין איצטיגען מאָמענט איז נאָך שטאַרקער די נויטווענדיגקייט צו אַקטיווירען דעם צענטראַל-קאָמיטעט צו פערטיידיגען די יודישע שחיטה.

15-יעהריגער יובל פון „טאָז".

אין צוזאָמענהאנג מיט'ן 15-יעהריגען יובל פון דער עקזיסטענץ פון „טאָז" וועלען אָרגאַניזירט ווערען די אזוי-גערופענע „טאָז חדשים", בעת וועלכע ס'וועט אדורכגעפיהרט ווערען א ברייטע פּראָפּאַגאַנדע-אַקציע און אַנ'אַקציע צו פערזאָרגען מיט שטענדיגע הילף פאר די דאָזיגע פאמיליעס, וואס געפונען זיך אונטער דער שטענדיגער מעדיציניש-היגיענישער אויפזיכט פון „טאָז".

אין די ראַהמען פון די „טאָז-חדשים" וועלען אדורכגעפיהרט ווערען פאָלגענדע אָקציעס: מיטגלידער-ווערבירונג, קינדער-דערנעהרונג, אָרגאַניזירונג פון א קרייז פון פריינד פון מינדעריעהריגע קינדער א.א.וו.

עס איז צו האָפען, אַז די היגע בעפעלקערונג וועט זיך פּראַאינטערעסירען מיט די אונטערנעהמונגען פון דער זעהר פּאָפּולערער געזעלשאפט „טאָז".

דער שטרייק אין אַלטמאַנ'ס פאַבריק דויערט.

אין דער נעכטיגער פּרעסע איז געווען געמאָלדען, אַז אין רעזולטאט פון דער עהערנעכטיגער קאָנפערענץ, האבען די ארבייטער פון דער ליזשוועס-פאַבריק פון י. אַלטמאַן געזאָלט איבער-רייסען דעם אָקופּאַציע - שטרייק און צוריקטרעטען צו דער ארבייט.

ס'ווייזט זיך אבער ארויס, אַז נאָכ'ן צוריקקעהרען פון די דעלעגאַטען אין דער פאַבריק אריין, האבען זיי נישט בעוויזען איבערצוצייגען די שטרייקענדע, וועלכע האבען בעשלאָסען פאָרטצוזעצען דעם אָקופּאַציע-שטרייק. די הויפּט-סיבה פונ'ם דויערענדען שטרייק איז דער פערלאַנג פון די ארבייטער צוצונעמען צו דער ארבייט מענשען בלויז דורך דער פערמיטלונג פון ז. ז. ז.

פון מאַגיסטראַט.

קיין טשענסטאכאוו איז אנגעקומען דער דעלעגאַט פון פינאַנץ מיניסטעריום — פינאַנץ-קאָמיסאר פאר די ענינים פון טשענסטאכאוו מיט'ן שטענדיגען זיץ-אָרט אין וואַרשא ה' אַדאָם קונצעוויטש און אין פינאַנציעלע בודזשעט ענינים אָבגעהאלטען א לענגערע קאָנפערענץ מיט'ן פּרעזידענט מאַטאַל.

סטאַראָסטאַ ראַזמאַרינאָווסקי לוס-טרירט דעם פאָוויאַט.

אין משך פון נעכטיגען טאָג האט סטאַראָסטאַ ראַזמאַרינאָווסקי אדורכגעפיהרט א פערזענליכע לוסטראַציע פון א רייהע אונטערנעהמונגען און געוועלבער אין טשענסטאכאווער פּאָוויאַט, כדי פעסטצושטעלען צו ס'ווערען אָבגעהיטען די פערפליכטענדע פרייזען, אין צוזאָמענהאנג מיט'ן פערגרעסערטען ערב יום טוב פערקעהר.

אין צוזאָמענהאנג מיט דער דאָזיגער לוסטראַציע פון סטאַראָסטע זענען צונויפגעשטעלט געוואָרען עטליכע צעהנדלינג פּראָטאָקאָלען פאר נעמען צו-הויכע פרייזען און פאר נישט ארויסהענגען פרייזען אין די שוי-פענסטער.

ענטדעקט נאַטור-אוצרות אין טשענ-סטאָכאָווער פּאָוויאַט.

אין דאָרף קוזשניצאַ, עטליכע קילאָמעטער פון קאָנאָפּיסק האט די לעצטע טעג געמאכט א וויכטיגע ענטדעקונג דער דירעקטאר פון די פעראייניגטע הוטעס מאָדזשעיוב - האַנטקע — אינזש. באַרקאָווסקי.

בעת די זוכענישען און פּרובען האט זיך ארויסגעוויזען, אַז ס'איז דאָרט פערהאַן פיעל רודע סידעריט פון גרויסער ווערט, וועלכע קען נוצען צום אויסאַרבייטען די בעסטע סאָרטען שטאָל.

אין צוזאָמענהאנג דערמיט איז אראָבגעקומען אהין א נאַטשעלניק פון טאַרנאָווסקע-גורי, וועלכער מאכט אַנאַליזען פון די ניי-ענטדעקטע רודע, וואס געפינט זיך אויף פּויערישע פעלדער און וואס נעמט ארום א שטח פון 3 קוואַדראַט-קילאָמעטער.

און פאַל פון לאָזען אין גאַנג די קאָפּאַלניע פונ'ם ענטדעקטען סודעריט, וועלען געפונען בעשעפטיגונג פיעל אַרבייטער.

ווידער אָבגעלעגט דער עקסמיסיע-פּראָצעס געגען דער חברה-קדישא און תומכי-עניים.

אויף מיטוואָך אינדערפריה איז געווען באַשטימט דער פּראָצעס, וואָס ס'האָט פאַרפיהרט ה' אברהם גאַנזוואַ וועגען אַנ'עקסמיסיע פון לאָקאַל, וועלכען ס'פאַרנעמט אין זיין הויז די חברה-קדישא.

אינ'ם דאָזיגען לאָקאַל קומען פאָר, ווי באַוואוסט, יעדען שבת די פאַרטיילונגען פון דער חברה „תומכי עניים" פאַר 400 בכבוד'ע פאַמיליעס, וואָס ס'קען נישט פאַרטראָגען דער בעל-הבית און הברה-קדישא-מיטגליד. צוליב דעם טאַקי האָט ער אָנגעקלאָגט די ביידע דערמאָנטע חברות וועגען אַנ'עקסמיסיע.

צוליב דעם אָבער, וואָס צום פּראָצעס האָט זיך נישט צוגעשטעלט דער הויפּט-עדות מצד גאַנזוואַ'ן — א געוויסער ראָזענטאַל, איז דער פּראָצעס נעכטען אָבגעלעגט געוואָרען צום צווייטען מאָל.

אפשר וועט ה' אברהם גאַנזוואַ זיך דאָך מיישב זיין און ענדליך אינגאַנצען צוריקציהען די אָנקלאַגע — שווער דערין צו גלויבען...

רעזולטאַט פון די וואַהלען אין דער שטאָדטישער קרעדיט-געזעלשאַפט.

44 יודישע און 28 קריסטליכע רעפּרעזענטאַנטען.

אין צוזאַמענהאַנג מיט די וואַהלען פון רעפּרעזענטאַנטען אין דער שטאָדטישער קרעדיט-געזעלשאַפט האָט שוין מיט א וואָך פריהער דער יודענפרעסערישער „גאָניעץ" אָנגעהויבען צו פיהרען א העסליכע אַנטיסעמיטישע אַקציע, העצענדיג די קריסטליכע מיטגלידער צו ענטיודישען די דאָזיגע געזעלשאַפט.

די וואַהלען זענען געווען איינגעטיילט אין 3 גרופּען און אויף 3 טאָג: זונטאג, מאָנטאַג און דינסטאַג. יעדע גרופּע האָט געדאַרפט אויסוועהלען 24 רעפּרעזענטאַנטען.

דעם ערשטען טאָג האָבען זיך אין די וואַהלען בעטייליגט א מעהרהייט קריסטען, ווייל בכלל געהערען צו דער דאָזיגער גרופּע, וואָס בעשטעהט פון בעזיצער פון קליינע הייזלעך מעהר קריסטען. אלס רעפּרעזענטאַנטען זענען דעריבער געוועהלט געוואָרען 24 קריסטען. אין מאָנטאַג'דיגען גומער האָט טאַקי דער „גאָניעץ„ טריומפירט צוליב'ן דאָזיגען גרויסען נצחון און גלייכצייטיג פּאַראויסזעהענדיג, אז אין די אַנדערע צוויי גרופּען, אין וועלכע יודען האָבען א מעהרהייט, וועלען אַדורכגעהן הויפּטזעכליך יודישע רעפּרעזענטאַנטען, האָט ער ווייטער געפיהרט זיין העצע זאָגענדיג, אז אין דעם אַלעם איז שולדיג דער יודישער קאַפּיטאַל.

די וואַהלען מאָנטאַג און דינסטאַג האָבען טאַקי געבראַכט גרויס ענטמת-נפש דעם „גאָניעץ", ווייל אויף 48 רעפּרעזענטאַנטען זענען אויסגעוועהלט געוואָרען 44 יודען און 4 קריסטען, אזוי, אַז בסך הכל זענען פאַרהאַן 44 יודישע און 28 קריסטליכע רעפּרעזענטאַנטען.

די חנוכה-קאָנצערטען ביי אונז אין שטאָדט.

פאַרגאַנגענעם זונטאַג איז לכבוד דעם 25-יעהריגען יובל פון מחזיקי-הדת איינגעאָרדענט געוואָרען אין דער שטאָדט-שוהל א חנוכה-קאָנצערט. דעם מוזיקאַלישען טייל האָבען אויסגעפיהרט: דער שטאָדט-חזן ה' כאַלצוואַ, וועלכער האָט אונטער'ן אַקאָמפּאַנימענט פון ה' שמולעוויטש פּרעכטיג אויסגעפיהרט די נומער'ן „הנרות הללו", „עקביה", „רבונו של עולם" פון יום כפור קטן „מזמור שיר חנוכת" א. אנד. אויך דער 8 יעהריגער אברהם'עלע מיטעלמאַן, וועלכער האָט ביי דער בעגלייטונג פון מוזיק-לעהרער ה' האַפמאַן געשפּילט עטליכע נומערן, וואָס האָבען אַרויסגערופען בעגייסטערונג ביים עולם.

עס האָבען נאָך גערעדט מעניני דיומא די ה"ה: שלמה ערליך און יהושע זעלינגער.

פּרעזעס ה' ש. ניעמיראָווסקי, וועלכער האָלט א קורצע רעדע וועגען דער בעדייטונג פון חנוכה און אויך וועגען די אויפגאַבען פון דער גמילת-חסד-קאַסע, אַגראַדאָווע 6.

דער דראַמאַטישער קרייז אונטער דער לייטונג פון ש. פראַנק פיהרט דאַן אויס א רייהע סקעטשען. מאָנאָלאָגען און איינאַקטערס, אין וועלכע ס'האָבען זיך אויסגעצייכענט די ה"ה: פרוי טענענבוים, ח. אורבאַך, ש. באַרנשטיין, ל. ראָזענצווייג, שילדהויז, ווראָנאָוויטש, ק. ראָזענצווייג, טעסטילער א. אנד.

אויך האָט אין דעם אָווענד, זיך בעטייליגט דער 8 יעהריגער אברהם מיטעלמאַן, וועלכער האָט אונטער דער בעגלייטונג פון זיין לעהרער האַפמאַן אויסגעפיהרט א רייהע מוזיקאַלישע נומערן.

דער עולם האָט שטאַרק אַפּלאָדירט און בעשאָנקען די אַמאַטאָרען מיט לאַנג-דויערענדע אַפּלאָדיסמען.

די גמילות חסד-קאַסע האָט א דאַנק דעם אָווענד א הכנסה פון עטליכע הונדערט זלאָטעס.

דעם זעלבען טאָג איז אין „מכבי"-זאַל קאַטעדראַלנע 13 פאָרגעקומען א חנוכה-קאָנצערט איינגעאָרדענט דורך דער גמילת חסד-קאַסע אַגראַדאָווע 6.

דעם אָווענד עפענט דער עהרען-

א רעטונגס-אַקציע פאַר דעם „חפץ חיים'ס" ישיבה

די וועלט-בעריהמטע ישיבה „חפץ חיים" אין ראַדין, וועלכע דער וועלט אנערקענטער גאון און צדיק חפץ חיים זצ"ל האָט געגרינדעט און געפיהרט קרוב זיבציג יאָהר, בעהויכענדיג זי מיט זיין גרויסער מאָראַליש עטיש ריינער נשמה, האָט במשך פון איהר עקזיסטענץ אַרויסגעגעבען טויזענדער תלמידי-חכמים, גאוני-התורה ומופר, מיט אַנ'אַנערקענטער אָנפיהרענדער שטעלונג ביים וועלט-יודענטום.

היינט צו טאָג שטעהט די „חפץ-חיים"-ישיבה אונטער דער אָנפיהרונג פון „חפץ חיים'ס" זוהן, איידעם און איי-ניקעל, וועמענס שטרעבונג איז פאַרטזעצען די הייליגע לעהרע פון זייער גרויסען פאָטער און רבי'ן מיט די פיער הונדערט ישיבה-תלמידים—צווישען זיי א גרויסע צאהל פון פוילען—מאַכענדיג זיי געטרוי שטאַנדהאַפטיג אַקעגען דער פּערפעקטעטער „מאָדערנער ציוויליזאַציע" און זיי זאָלען פאַרשפּרייטען איבעראַל תורה-וויסען, אמת'ע יודישע מאָראַל און עטיק.

צום בעדויערען זענען היינט צו טאָג זעהר בעגרעניצט געוואָרען די אויסלענדישע שטיצעס פאַר דער ישיבה און ס'שטעהט פאַר א סכנה, אז די געאַכטעסטע, גרעסטע און עלטסטע ישיבה אין פוילען זאָל גענצליך געשלאָסען ווערען.

צוליב דעם ווערט אין טשענסטאָכאָווו—ווי אין אַלע אַנדערע גרעסערע שטעדט אין פוילען—דורכגעפיהרט א רעטונגס-אַקציע פאַר דער ישיבה „חפץ חיים" דורכ'ן ישיבה-דעלעגאַט הרב ר' יעקב קאַרלסבּרון מיט אַנ'אָרטס-קאָמיטעט פון היגע חשוב'ע פּערזענליכקייטען.

אלס קאַסירער זענען בעשטימט די היגע חשוב'ע בעלי-בתים ר' יעקב מאיר פרייז און ר' יעקב ביעגון, וועלכע וועלען די געזאַמעלטע געלדער דירעקט איבערשיקען אין דער ישיבה.

ס'איז צו האָפען, אז די טשענסטאָכאָווער יודען, וועלכע זענען בעריהמט מיט זייער איידעלקייט און נדיבות הלב וועלען מיט א סבר פנים יפות אויפנעמען דעם חשוב'ן ישיבה-דעלעגאַט און מיט א ברייטער האַנד אונטערשטיצען די רעטונגס אַקציע פאַר דער „חפץ חיים'ס" ישיבה.

פאַרלוירען געוואָרען

דינסטאַג, דעם 15-טען ד. ח. האָב איך **פאַרלוירען א נאָטיץ ביכעל.** דער ערליכער פינדער ווערט געבעטען זאָלכעס אָבצוגעבען געגען בעלוינונג אין געוועלב

פון ה' סטאַשעווסקי אַלעע 3.

Niniejszym podaje do wiadomości Sz. Klijenteli, że prócz działu Optyki Foto

otworzyłem dział radiowy

Demonstracje i sprzedaż najlepszych odbiorników superheterodyny na r. 1937 na najdogodniejszych warunkach i po niskich cenach.

Przyjmowane są Obligacje Państwowe.

„OPTYK MEDICAL" Aleja 31.

ערשטע דעוויזען-פּראָצעסען אין טשענסטאָכאָוו.

דאָס קרייז-געריכט אין טשענסטאָכאָוו האָט עהרענכטען בעטראַכט דעם ערשטען דעוויזען-פּראָצעס.

פאַר'ן געריכט איז געשטעלט געוואָרען דער 62 יעהריגער לעדער-סוחר יעקב פיק פון קושעפּיץ, וועלכער איז געוואָרען אָנגעקלאָגט, אז אין מאַי און אין יוני ה. י. האָט ער זיך פאַרנומען מיט'ן קויפען און פאַרקויפען פרעמדע וואַלוטען.

דער בריגאַדע פון דער פינאַנץ קאָנטראָל אין טשענסטאָכאָוו איז געלונגען צו פאַלען אויף די שפּורען פון פאַרברעך, וואָס איז פאַרגעקומען אינ'ם דעקרעט פון מלוכה-פּרעזידענט און אויסצופאָרשען עטליכע עדות, וואָס האָבען דעם אָנגעקלאָגטען פאַרקויפט דייטשע מאַרקען. כאַראַקטעריסטיש, אז די דייטשע וואַלוטע האָבען זיי בעקומען פון שמוגלען לעבענסמיטעל-אַרטיקלען קיין דייטשלאַנד.

דאָס געריכט האָט אויסגעהערט א רייהע עדות און פעסטגעשטעלט די שולד פונ'ם אָנגעקלאָגטען נור אין איין פאַל—פון קויפען עטליכע צעהנדלינג דייטשע מאַרקען פון א געוויסען רודזקי און דערפאַר איהם פאַר'משפט אויף 1 יאָהר און 800 זל. שטראָף, עווענטועל נייע 80 טעג אַרעסט. צוליב דער עלטער פונ'ם אָנגעקלאָגטען האָט דאָס געריכט אָבגעלעגט דאָס אויספיהרען פון דער תפיסה שטראָף אויף 5 יאָהר.

די פינג-פּאָנג-מייסטערשאַפטען.

דער טשענסטאָכאָווער קרייז-פאַרבאַנד האָט אַדורכגעפיהרט דעם 12 ד.ח. אינדיווידועלע מייסטערשאַפטען צווישען אַלע שפּילער ביים אָנטייל פון 22 פאַרזאָן. די מייסטערשאַפטען זענען פאָרגעקומען אין „מכבי"-זאַל.

די ערשטע 3 פּלעצער האָבען פאַרנומען: 1) ברייטבאַרד פון „הפועל", 2) הערשליקאָוויטש פון „הכח", 3) ראָזענצווייג פון „אדמירא".

כמעט אַלע צושויער האָבען בעוואונדערט דאָס שפּילען פון אויסגעצייכענטען ברייטבאַרד, וואָס האָט פאַרנומען דאָס ערשטע אָרט מיט א גרויסען נצחון, אַרויסווייזענדיג גרויסע פעהיגקייטען צושטעהענדיג צום ערשטען מאָל צו אַזעלכע מייסטערשאַפטען.

פון צ. ס. א. פּ. „התאחדות"

פרייטאָג, דעם 18 ד. ח. 8 אָווענד קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל, וואַרשאָווער 21 א רעפעראַט א. ד. ט.: „יודישע קולטור פּראָבלעמען", רעפערירען וועט ח' א. ח. שיפער.

מאָרגען, שבת, 5.30 אָווענד קומט פאָר א חבר'ישע פאַרוויילונג.

אַפּעלאַציע-געריכט בעשטעטיגט דעם אורטייל איבער אויספיהרער פון א פּאַרטיי-אורטייל.

דעם 13 מאַי פ.י. איז אין זאַזאַדזיע געפונען געוואָרען דער טויטער קערפּער פון א געוויסען מיעטשיסלאַוו יאַסנאָווסקי. די אומשטענדען האָבען געוויזען, אז יאַסנאָווסקי איז געוואָרען ערמאָרדעט אָבער נישט צוליב רויב-צוועקען.

מיט 12 שעה שפּעטער האָט זיך אין דער פּאָליציי געמאָלדען א געוויסער גרעלאַ, וועלכער האָט דערצעהלט וועגען א מערקווירדיגע פאַרוויילונג פון 4 שיכור'ע מאָנספּערשוינען מיט רעוואָלווערען אין די הענד אין דער וואוינונג פון זיין שכן אָלשעווסקי.

אויפ'ן אָנגעוויזענעם אָרט איז דאַן אַרויסגעשיקט געוואָרען א גרעסערע אָבטיילונג פּאָליציי, וועלכע האָט אַרומגערינגעלט אָלשעווסקי'ס וואוינונג און נאָכ'ן אַריינדרינגען אינעווייניג אויסער אָלשעווסקי'ן, געטראָפען דאָרט: עדוואַרד קנאַפּיק'ן, בעריל בראָטמאַן און אלתר פּרענקעל.

בעת דער ערשטער אויספאָרשונג האָט קנאַפּיק דערצעהלט, אַז ער איז בלויז געווען דער אויספיהרער פון פּאַרטיי-געריכט, וועלכען ס'האָט געזאָלט אַרויסטראָגען דער פאַרהאַלטענער פּרענקעל.

דאָס קרייז-געריכט אין טשענסטאָכאָוו, האָט זיינערצייט אַרויסגעטראָגען פאָלגענדען אורטייל: קנאַפּיק און פּרענקעל ווערען פאַר'משפט צו 15 יאָהר תפיסה, בראָטמאַן — 12 יאָהר, אָלשעווסקי — 5 יאָהר, וועלכע איז לויט דער אַמנעסטיע

פאַרקלענערט געוואָרען אויף א העלפט.

חוץ אָלשעווסקי'ן האָבען די איבריגע אָנגעקלאָגטע בעלעגט אַפּעלאַציעס, אָבער דאָס אַפּעלאַציע-געריכט אין וואַרשא האָט דעם אורטייל פון דער ערשטער אינסטאַנץ בעשטעטיגט.

געשאַפען א קאָמיטעט פון פריינד פון „ציוניסטישען לעקסיקאָן" אין טשענסטאָכאָוו.

לויט'ן מוסטער פון אַנדערע שטעדט אין פוילען און אין אויסלאַנד האָט זיך אין טשענסטאָכאָוו געגרינדעט א קאָמיטעט פון פריינד פון „ציוניסטישען לעקסיקאָן", וועלכע וועט בילדען א פולע ציוניסטישע און א"י'דיגע ענציקלאָפּעדיע. דער קאָמיטעט, אין וועלכען עס געהען אריין די חשובסטע ציוניסטישע פּערזענליכקייטען פון אונזער שטאָדט האָט זיך געשטעלט אלס אויפגאַבע דורכצופיהרען א ברייטע אַבאָנאַמענטען-אַקציע פאַר דער דאָזיגער מאָנומענטאַלער ציוניסטישער אויסגאַבע, וועלכע געפינט זיך אונטער דער רעדאַקציע פון ד"ר י. שיפּער, ד"ר א. טאַרטאַקאָווער, ד"ר נ. מ. געלבער, ב. צווייבוים און פ. וואַסערמאַן, אין וועלכער עס אַרבייטען מיט די אָנגעזעהענסטע ציוניסטישע שריפטשטעלער און וויסענשאַפטלער פון אַלע ריכטונגען. אין שליחות פון „ציוניסטישען לעקסיקאָן" ווייִלט יעצט אין אונזער שטאָדט מגר. ב. צווייבוים, מיטרעדאַקטאָר פון לעקסיקאָן.

עס איז צו האָפען, אז די אַקציע לטובת דער ציוניסטישער ענציקלאָפּעדיע וועט געפונען א וואַרימען אָבקלאַנג ביי די טשענסטאָכאָווער ציוניסטען און די סימפּאַטיקער פון ציוניזם.

א טשענסטאָכאָווער יונגערמאַן געפאַלען אויפ'ן שלאַכטפעלד ביי מאַדריד.

צווישען די פיעל טויזענדער פרייוויליגע, וועלכע זענען פון אַלע לענדער און נאַציעס אַוועק קיין שפּאַניען פאַרטיידיגען די פרייהייט און דעמאָקראַטיע פון דער רעפּובליק, האָט זיך אויך געפונען דער היגער 22-יעהריגער יעקב אַדערבערג.

לויט די ידיעות, וועלכע זענען די לעצטע וואָך אָנגעקומען פון מאַדריד, איז יעקב אַדערבערג געפאַלען אויפ'ן דאָרטיגען שלאַכטפעלד.

פון קאַמעראַל-טעאַטער.

יעדען טאָג 8.30 א זייגער אָווענד ווערט געשפּילט די 3 אַקטיגע טראַגיקאָמעדיע „איך וועל דיך דער'הרג'ענען". ס'געמען אָנטייל: יאַן קאַכאַנאָוויטש, האַננאַ וואָנסקאַ, זאַוואַדזקאַ, אורבאַנסקי א. א.

Kino-Teatr „STYLOWY"

Aleja 27.

הערליכע אָפּערעטקע פון ווינער לעבען

CISSI

פילם פון חלומות. טענץ, מוזיק.

רעזשי: **פאַן שטערנבערג.**

אין דער הויפּט ראָל **גרעטע מור**

נאַרבעריי און כעמישע וועשעריי

„BENETA"

ב. יאַסעלעוויטשאַ 11

(געגענאיבער דעם געוועלב פון דער קאַפּעלושאַרניע)

ביז ניי-יאָהר וואַשען א קאָלנער מיט א דויערהאַפטען שפּיגעל-גלאַנץ קאָסט נאָר 8 גראָשען. ביי 4 קעלנער ווערען 2 געוואַשען **אומזיסט.**

ספּעציאַליטעט:

1) אויפפרישען (פאַרבען) לעדערנע קורטקעס,
2) פאַרבען לויט מוסטערן,
3) דעטאַשירען (אַרויסנעמען פלעקען אָהן וואַשען אויפ'ן אָרט),
4) כעמיש רייניגען און פאַסאָנירען קאַפּעלושן.

וויעלון! אכטונג! וויעלון!

ווער עס וויל, אַז זיין **בייה-מאַשין** זאָל גוט נייהען מיט א גאַראַנטיע אויף עטליכע יאהר, זאָל זי איבערגעבען אויסצורעפּערירען אין ווערקשטעל אויף **קראָלעווסקאַ 3** (ביי דער פּאָסט) פון **מעכאַניקער מאַשין-ספּעציאַליסט, ראַבינאָוויטש,** וועלכער האָט הינטער זיך א לאַנגיעהריגע פּראַקטיק אין אויסלאַנד.

געדענקט די אדרעס **קראָלעווסקאַ 3.**

KINO „EDEN"

היינט פרייטאג צום לעצטען מאָל

SERCA ZE STALI

פון שבת — די אינטערעסאַנטע קרימינעלע רעטעניש פון דער לעצטער צייט

SPRAWA 444

אין די הויפּט-ראָלען

וואָרנער וויליאַם, מערי אַסטאָר א. א.

Kino „LUNA"

פילם, וואָס פאַרבלייבט אין זכרון און אין האַרצען אויף אייביג...

CZARNY ANIOŁ

אין די הויפּט-ראָלען:

פרידריק מאַרטש, הערבערט מאַרשאַל.

איבער'ן פּראָגראַם: פּאַט.

Redaktor i wydawca: B. Bocian

Druk. B. Bocian, Aleje 6